

O ľudákoch a červenoarmejcoch

Peter Weiss, člen ÚR SZPB

Štvrtého apríla sa pre Bratislavu, naše hlavné mesto, skončila najhroznejšia a najničivejšia vojna v dejinách. Z našej národnej pamäti by sa nemal vytratiť fakt, že túto vojnu začali prepadnutím Poľska po boku hitlerovskej Wehrmacht aj vojaci Slovenskej armády vyslaní vedením ľudáckeho Slovenského štátu. Onedlho Tisov režim vypovedal vojnu USA a Veľkej Británii a následne v júni 1941 aj Sovietskemu zväzu. Slovenskí vojaci sa tak stali spoluaktérmi vyhladzovacích operácií na území Bieloruska a Ukrajiny.

Túto hanbu odčinilo až Slovenské národné povstanie. Vrátilo nášmu národu česť, dôstojné miesto v Európe i silnú pozíciu v obnovenej CSR. Práve preto na odkaz tohto veľkého vzopätia slovenského národa nadväzuje aj naša organizácia – Slovenský zväz protifašistických bojovníkov. Cítme si pamiatku všetkých účastníkov protifašistického odboja, či už bojovali na západe alebo východe, a pestujeme politickú, vojenskú a štátoprávnú tradíciu SNP.

Ani po 78 rokoch by sme nemali zabúdať, aké boli vojnové ciele nacistickej Tretej ríše, ktorej verným spojencom do poslednej chvíle bol Tisov ľudácky režim. Išlo o vytvorenie nového životného priestoru – po nemecky Lebensraum – pre podľa zvrhlej Hitlerovej predstavy rasovo nadradený nemecký národ. Malo to byť na úkor menejcenných slovenských a ďalších národov osobitne Židov a Rómov, a to uskutočňovaním systematickej genocídy, zotročovania a ponemčovania. Tisov režim sa na tejto politike priamo zúčastňoval svojim rasovým zákonodarstvom a deportáciami 70-tisíc slovenských Židov do nacistických koncentračných táborov.

Preto by nikto nemal spochybňovať obeť červenoarmejcov pri oslobodzovaní Slovenska. Ani kvôli tomu, že sa nám z dobrých dôvodov nepáči veľmocenská Putinova agresia voči suverénemu ukrajinskému štátu. Tí mŕtvi na Slavíne a ďalších cintorínoch za ňu predsa nemôžu. Oni len pomohli zabrániť tomu, aby náš národ stratil svoju reč, aby sa jeho príslušníci narodili ako otroci otrokom kdesi na Sibíri. 4. apríla predsa neoslavujeme Stalinove gulagy a zločiny, ktorých sa dopustil. Pripomíname si obeť zväčša mladých mužov i žien v mene ukončenia utrpenia, ktoré Slovensku i celej Európe spôsobilo nacistické Nemecko, v mene zabránenia ďalšej genocídy v Hitlerovej Novej Európe.

Na oslavách oslobodenia Bratislavy na Slavíne sa zúčastnili takmer dve stovky ľudí.

Unikli sme neradostnému osudu

Lýdia Kokavcová

Foto: Branislav Balogh, Vladimír Šiarnik

Pred 78 rokmi zažívali osloboditelia Bratislavy jednu z najkrajších emócií – pocit víťazstva. Zároveň však so smútkom ráтали svojich stratených spolubojovníkov či priateľov, ktorí zahynuli počas najničivejšej vojny v dejinách.

Práve vojakom Červenej armády a všetkým, ktorí padli pri oslobodzovaní hlavného mesta, sa prišli 4. apríla pokloniť k pamätníku Slavín takmer dve stovky ľudí z Bratislavy, Pezinka, Slovenského Grobu a iných obcí. Bystrá a usmievajúca sa Anna Ber-

gerová bola jednou z troch priamych členov odboja, ktorí prišli na doplnjšiu oslavu. Ďalšími boli partizán Karol Kuna a vojak v SNP Branislav Tvarožek. Oslobodenie Bratislavy si uctil aj Ivan Pasternák, ktorý spolu s mamou ako dieťa utiekol zo zberného tábora rasovo prenasledovaných v Marianke pred transportom do koncentračného tábora. Čestnú stráž počas kladenia vencov tvorili členovia Klubu vojenskej histórie z Nitry. Na pietnom akte sa zúčastnila aj delegácia krajskej organizácie strany Hlas SD na čele s predsedom Štefanom Gašparovičom a Zuzanou Dolinkovou a predstavitelia viacerých združení vojenských veteránov.

Malo stačiť stotisíc rodín

Pietny akt otvoril predseda Oblastného výboru SZPB v Bratislave Martin Krno. V nasledujúcom príhovore zdôraznil člen Ústrednej rady SZPB, bývalý politik a diplomat Peter Weiss najmä okolnosti vzniku druhej svetovej vojny a negatívnu úlohu Tisovho ľudáckeho režimu po boku hitlerovského Nemecka. „Aj pre slovenský Hilfsvolk (pomocný národ) sa pripravoval neradostný osud. V máji 1940 vedúci Hlavného úradu pre rasu a osídľovanie Günther Pancke po návšteve Slovenska napísal, že táto krajina je cintorín nemeckva, poslovančená, pôvodne germán-

(Pokračovanie na str. 3)

Surovinský les rozdeľoval, dnes spája

Martin Krno

Foto: autor a Tomáš Tóbiak

Keď si človek vypočuje, aké zverstvávajú odohrali v Surovinskom lese, tak si pomyslí, že svoj názov dostal práve podľa toho. Ale nie, pomenovali ho podľa starších osád Horné a Dolné Suroviny, ktoré už zrástli s okresným mestom.

„Ľudstvo postihla v rokoch 1939 až 1945 strašná kataklizma v podobe druhej svetovej vojny,“ pripomenula v príhovore na spomienkovom zhromaždení posledný marcový deň na

okraji lesa pri križovatke ciest tajomníčka ObĽV SZPB Senica Ľubica Krištofová. „Vojnovému besneniu a utrpeniu sa nevyhol ani náš kraj. Jednou z najhorších epizód tejto doby bolo

pôsobenie vojenskej polície Sicherheidsdienst, ktorá sa v septembri 1944 usídlila v budove Roľníckeho skladištného družstva, kde si zároveň vytvorila väzenie.“

Neustále ho naplňali odbojári, utečencami z Protektorátu, Židmi, sovietskymi vojakmi, partizánmi. Múry boli nasiaknuté krvou a bolesťou mučených. Išlo však len o medzistanicu, odkiaľ viedla ces-

ta zaistených do koncentračných táborov. Najhoršie bolo, keď v noci zastalo na dvore auto, do ktorého ich naložili a odviezli za mesto do lesa. Tu im dali lopaty a kázali kopať jamu. Potom ich bez milosti zastrelili.

Trištvrté storočia bez pomníka

Poprava nebola v tomto prípade náležité slovo. Chýbal pri

nej obhajca, kňaz, ba aj sudca, s nevinnými obeťami prichádzali iba kati. Spoluzodpovednosť za tieto beštiálne vraždy niesli aj miestni udavači z Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy. Mnohí po vojne beztriestne ostali bývať v Senici, dokonca sa tam dostávali do rozličných funkcií. Preto sa netreba čudovať, že až dodnes na miestach nacistických

(Pokračovanie na str. 3)

Odovzdávajme poznatky mladej generácii

Jana Borguľová, ZO Tr. SNP Banská Bystrica

Jedna z najväčších oblastných organizácií SZPB pracuje v srdci Povstania, v Banskej Bystrici. Tvorí ju 35 ZO a majú spolu takmer 1 500 členov. Oblastná konferencia sa symbolicky konala v priestoroch Múzea SNP. Zavítali na ňu aj predsedovia susedných organizácií vo Zvolene (Milan Náhlík) a Brezne (Jaroslav Demian), ktorí tvorili takzvaný partizánsky trojuholník. Nemohol chýbať ani Banskobystričan a vojnový veterán Vladimír Strmeň a jeho prítomnosť sme ocenili potleskom. Zaznela aj aktuálna

báseň poetky Eleny Cmarkovej *O prežití*, ktorú predniesla žiačka ZŠ Tr. SNP 20 Amélia Ondrišová.

Neskoršia diskusia upozornila na používanie nacistických a fašistických symbolov a faktu, že zostávajú nepovšimnuté a nepostihnuté. Našimi ťažiskovými podujatiami zostávajú Stretnutie generácií na Kališti, pietna spomienka pri Pamätníku obetiam fašizmu v Kremničke a tradičné súťaže pre školákov Povstaleckou Bystricou a Medzníky 2. svetovej vojny.

Predseda SZPB Pavol Sečkář sa poďakoval za spoluprácu počas svojho

Vojnový veterán Vladimír Strmeň s poslankyňou a členkou SZPB Lubicou Laššákovou.

funkčného obdobia a účastníci mu opätovne poďakovali za desaťročnú prácu v oblastnej organizácii. Prítomným sa za ÚR prihovril Jozef Ťažký, ktorý sa neskôr stal kandidátom na nového celoslovenského predsedu. Načrtol svoju víziu smerovania SZPB. Svoj post na oblastnej úrovni obhájil doterajší predseda Ján Pacek. Vyslovil presvedčenie, že organizácia dokáže naďalej zachovávať spomienku na obdobie, keď boli naši predkovia schopní postaviť sa voči nepriateľovi. „Preto pokiaľ máme ešte tú možnosť, odovzdávajme mladej generácii poznatky a skúsenosti, ktoré nám zanechali naši rodičia a starí rodičia,“ skonštatoval Ján Pacek.

Nový predseda oblastnej organizácie

Ján Martinko,
ZO Liptovský Mikuláš

Za posledné obdobie zaznamenala oblastná organizácia v Liptovskom Mikuláši významný nárast počtu členov oproti stavu pred štyroch rokov – a to napriek zúriacej pandémie. V diskusii rezonovala spomienka na nedávno zosnulého veterána protifašistického odboja, generála Jána Il'ánovského. Druhý významný ešte žijúci liptovský veterán odboja Ján Chrapčiak získal titul čestného predsedu oblastnej orga-

nizácie. Delegáti ocenili spoluprácu s oblastnou organizáciou v Poprade, s ktorou každoročne organizujú oslavy SNP na Podbanskom. Na vysokej úrovni je aj spolupráca so samosprávou pri údržbe a rekonštrukcii Národnej kultúrnej pamiatky vojenského cintorína Háj v Liptovskom Mikuláši, ale aj Náučného chodníka SNP v Liptovskej Porúbke či inštalácie pamätných tabúľ v Liptovskom Mikuláši, Lubeli a Liptovskom Trnenci.

Oblastnú konferenciu otvoril a viedol Ján Martinko. Me-

dzi hosťami bol podpredseda ÚR SZPB Jozef Ťažký, viceprimátor mesta Liptovský Mikuláš Luboš Trizna či prorektor akadémie ozbrojených síl Boris Ďurkech. Konferencia si

zvolila nové vedenie oblastného výboru. Doterajšieho predsedu Jána Martinka strieda vo funkcii dlhoročný skúsený generál a náčelník vojenskej kancelárie prezidenta SR generál-

poručík Marián Áč. Za kandidáta na funkciu predsedu SZPB navrhli delegáti Jozefa Ťažkého. Na záver konferencie prijala vyhlásenie k situácii na Ukrajine.

Predsedenstvo oblastnej konferencie v Liptovskom Mikuláši, zľava Vladimír Šiarnik, Jozef Ťažký, Ján Pacek, Ján Martinko, Tomáš Švec, Luboš Trizna a Boris Ďurkech.

V pandémii pomáhala samospráva

Tajomníčka ZO SZPB Vysoká nad Kysucou Helena Varechová pri preberaní ocenenia.

Karol Dobeš
foto: Milan Riecky

Konferencia oblastnej organizácie SZPB Žilina sa niesla pod heslom Za zachovanie pamätí boja proti fašizmu za národnú slobodu. Medzi hosťami nechýbal predseda SZPB Pavol Sečkář, primátor Žiliny Peter Fiabáne, starostovia obcí a delegácia oblastných organizácií ČSBS z Ostravy a Vsetína.

Predseda oblastnej organizácie Juraj Drotár ocenil úlohu samosprávy a spolupracujúcich združení počas pandémie. Vďaka nim sa napriek obmedzeniam podarilo zachovať spomienkové stretnutia a pod-

porné aktivity k výročiam oslobodenia SNP a obetí fašizmu. Za tieto aktivity odovzdal Pavol Sečkář pamätnú medailu M. R. Štefánika II. stupňa primátorovi Petrovi Fiabánemu, ako aj starostom obcí Skalité a Vysoká Jozefovi Cechovi a Antonovi Varechovi. Ocenenie získal aj syn priameho účastníka odboja Milan Macháč a spolupracujúce združenia. Svoj post jednomyseľne obhájil Juraj Drotár. Poďakoval sa za dôveru a želal delegátom veľa úspechov v naplňaní uznesenia oblastnej konferencie. Delegáti navrhli za predsedu SZPB tri mená, ide o Pavla Sečkářa, Viliama Longuera a Jozefa Ťažkého.

Vandali zničili partizánsky bunker

Ján Rohár

Častejšia spolupráca s mládežou a najmä so školami bola hlavnou požiadavkou v diskusiách na viacerých oblastných konferenciách SZPB na východnom Slovensku. Staronový predseda oblastnej organizácie vo Vranove nad Topľou Michal Peter zdôrazňuje, že pri výučbe na školách sa nesmie zabúdať na význam a priebeh SNP a protifašistického odboja na východnom Slovensku. Preto venujú patričnú pozornosť regionálnym oslavám SNP v Petrovciach, postaveniu pamätníka padlým tankistom počas SNP v Hermanovciach či rekonštrukcii pamätníka padlým v Hanušovciach. Žiaľ, vra-

novský región bol v minulom roku svedkom viacerých vandalských útokov. Najväčším bolo podpálenie partizánskeho bunkra v Petrovciach. Do tla zorelo miesto, kde v minulosti sídlil štáb partizánskeho zväzku Čapajev.

Oblastnú organizáciu v Humennom aj naďalej vedie predseda Benjamín Blaha v tandeme so skúsenou tajomníčkou Gabrielou Rosičovou. Pre žiakov základných a stredných škôl v okrese Humenné a Snina organizujú literárno-výtvarné, branno-sportové a vedomostné súťaže. Osvedčilo sa pozývanie mladých ľudí a pedagógov na zväzové aktivity, rovnako aj organizovanie odborných seminárov. Propagovať činnosť SZPB

sa darí vďaka spolupráci s Humenskou televíziou a Podvihorlatskými novinami, ktoré sú medzi pozvanými na akcie SZPB.

Na problémy výučby na školách, ale aj prestarnutú členskú základňu Oblastnej organizácie SZPB v Spišskej Novej Vsi upozornil podpredseda ÚR SZPB Juraj Drotár. Prítomnosť mládeže na spomienkových akciách a posilnenie partnerstva so samosprávou zostáva ako priorita pre nové vedenie oblastnej organizácie. Predsedom sa stal Michal Kuchár a podpredsedom Mikuláš Repčiak.

V Spišskej Novej Vsi je kandidátom na predsedu SZPB Jozef Migaš, vo Vranove nad Topľou Viliam Longauer. V Humennom kandidáta nenavrhl.

Na oblastnej konferencii v Spišskej Novej Vsi prehovoril aj podpredseda ÚR SZPB Juraj Drotár.

Unikli sme neradostnému osudu

(Dokončenie zo str. 1)

ska. Tvrdil, že po odstránení polmilióna nežiaducich osôb bude možné Slovensko opätovne získať pre Nemecko jeho ponemč-

ním. Malo na to stačiť 100-tisíc rodín z Ríše, aby Slováci dostali novú vedúcu vrstvu," uviedol Weiss. Všetkým vojakom a partizánom preto patrí česť, sláva

a naša vďaka za oslobodenie od nacistizmu.

Ťažké boje v Liptove

V rovnaký deň ako bola oslobodená Bratislava československé a sovietske jednotky po ťažkých dvojmesačných bojoch prelomili nemeckú obranu pri Liptovskom Mikuláši. „Cez noc z 3. na 4. apríla bola znovu prisunutá na front k Liptovskému Mikulášu sovietska 24. strelecká divízia, ktorá spolu so 4. čs. brigádou vyrazila v ranných hodinách do posledného útoku na mesto. Okolo 6. hodiny ráno tieto jednotky oslobodili Liptovský Mikuláš. Jednotky 1. čs. brigády zabojovali v obce Bobrovec a Ráztoky, 3. čs. brigáda oslobodila Pavlovu Ves,

Aj v Liptovskom Mikuláši si pripomenuli výročie oslobodenia, v druhom rade zľava predseda oblastného výboru Marián Áč a bývalý predseda Ján Martinko.

Liptovský Trnovec, Parížovce, Liptovskú Maru a Vlašky," hovorí historik Oldřich Vaněk.

V ten istý deň sa v Košiciach vytvorila prvá vláda Národného frontu Čechov a Slovákov.

Oslobodzovanie Liptova trvalo 62 dní, tunajšie boje patrili k najťažším vôbec. Napokon, hroby vyše 1 350 Čechov a Slovákov na vojenskom cintorine Háj Nicovô nad mestom sú toho dôkazom.

Na oslavách oslobodenia Bratislavy sa zúčastnili zľava podpredseda ÚR SZPB Jozef Ťažký, preživší holokaust Ivan Pasterňák, bývalí partizáni Karol Kuna a Anna Bergerová a účastník Povstania Branislav Tvarožek.

Surovinský les rozdeľoval, dnes spája

(Dokončenie zo str. 1)

kého besnenia, kde podľa odhadov leží 80 až 100 zavraždených antifašistov a rasovo prenasledovaných zo širšieho okolia, nestál nijaký pamätník. Po vojnové vyšetovanie vedené 1. podpredsedom ONV Jurajom Zuščikom sa stretlo s „nezáujmom“, a veľmi rýchlo sa odložilo ad acta.

Po novembri 1989 sa členovia SZPB usilovali o postavenie pomníka, ale narazili na nedostatok financií a pretrvávajúcu neochotu domácich radných.

Iniciatívu prevzali mladší

„Udalosti, ktoré sa tu udiali pred 78 rokmi, nás minuli len o tri generácie,“ vysvetľuje predseda Občianskeho združenia Johanky Hrebendovej Bórikovej z Vrbovíc Pavol Vandelia. „Ak by sme v tej dobe žili my, zrejme by niektorí z nás tiež ležali v bezmenných hroboch v tomto lese. Tak ako tí, čo sa vzopreli fašizmu, bojovali za našu slobodu a draho za ňu zaplatili.“

Keď sa Vandeliovi dostala do rúk brožúrka o tejto brutalite, ktorú v roku 1991 vydal OV SZPB Senica, zostal

Cecília Traubová s vnukom Baruchom Ravidom v roku 1935 pred svojim obchodom pri starej budove slovenského parlamentu v Bratislave.

zaskočený. On ani jeho priatelia, hoci sa zaujímajú o dejiny, nevedeli nič o beštiálnom vyčiňaní fašistov v lese. Niečo musíme urobiť, povedali si. A nezostali pri slovách. Postavili provizórny pomníček a vyhľadali majiteľa tamojších pozemkov, ktorý im hneď vyšiel v ústrety.

Pochopenie našli aj u primátora Senice Martina Džačovského, ministerstvo obrany im odkleplo žiadosť o dotáciu, pomohol Trnavský samosprávny kraj, Záhorácke osvetové stredisko i kamenár, ktorý priznal, že jeho otca mučilo v Senici gestapo. Samozrejme, bokom neostal ani SZPB a najmä občianski aktivisti, ktorí na brigádach odviekli kus roboty.

V spomínanej knižke *Hroby bez náhrobníkov* bojovník proti fašizmu Juraj Zuščík popísal okolnosti povojnovej exhumácie dvoch hrobov. V prvom boli dve desiatky tiel vo vysokom štádiu rozkladu, nedali sa identifikovať. V tom druhom našli telá troch relatívne nedávno nedbalo zahrabaných ľudí. Podľa zistení išlo o dve konkrétne ženy z Turej Lúky, mužom mal byť mladý Srb Mirko Kostič. Až neskôr sa ukázalo, že došlo k zámene za iného mladého juhoslovanského partizána. Kostič totiž popravnej čate v nočnom lese ušiel, prežil vojnu a vrátil sa do vlasti. Redaktor týždenníka *Život* ho v roku 1984 našiel v rodnej dedinke Gornij Račnik v Srbsku.

Roky strachu, biedy a skrývania sa

Teraz sa ukázalo, že moderné sociálne siete môžu byť aj užitočné. Keď na ne pred poldruha rokom zavesili fotografie z odhalenia pamätníka v Surovinskom lese, ozval sa im doktor Baruch Ravid z Izraela. Upozornil ich na chybu v mene Cecílie Traubovej, v ktorej spoznal svoju babičku. A tak sa po 78 rokoch mohli senickí aktivisti dozvedieť viac o žene, ktorá zahynula rukou nemeckých nacistov.

Narodila sa v roku 1877 v Turej Lúke, vydala sa za Bernata Barucha Trauba z Malejova, kde vlastnil hos-

Pri pomníku v Surovinskom lese Baruch Ravid s vnukmi.

tinec. V roku 1919 sa rodina presťahovala do Bratislavy. Otvorili si obchod s lahôdkami na Župnom námestí. V roku 1940 im ho aj s bytom skonfiškovali. Museli sa presťahovať do geta, potom do Nového Mesta nad Váhom.

V roku 1942 Cecíliinho syna Eugena i zaťa deportovali do koncentračného tábora. Keď Nové Mesto obsadila začiatkom septembra 1944 nemecká armáda, s dcérou Priskou a vnukom utiekli na Turú Lúku, kde sa schovávali u Hrubošovcov. Čoskoro ju však za nevyjasnených okolností i so sesternicu Teréziou Haberfeldovou chytili a zavreli v senickej väznici. Ich tragický osud už poznáme.

Pán Hruboš postavil vo svojej kôlni priečku, za ktorou skrýval Prisku so synčekom Baruchom až do oslobodenia Červenou armádou. Po februári 1948, keď mal Baruch štrnásť, emigrovali s matkou do Izraela.

My na zločiny nezabúdame

Prvý raz navštívil Baruch svoju starú vlasť s manželkou a dcérami pred 20 rokmi. Neobišli ani Surovinský les,

vtedy ešte bez akejkoľvek informačnej tabule. Teraz sem priviedol troch vnukov. Na rozdiel od starého otca už po slovensky nevedia, no tvrdili, že sa im na Slovensku páči a že sem určite zase zavítajú, aby nepretŕhali rodinné korene. Z pamätníka mali veľkú radosť.

„Mám taký dobrý pocit z dnešného dňa. Aj zadosťučinenie,“ priznáva sa Dana Ševčíková zo senického Klubu ochrancov zelene, ktorého členovia tiež priložili ruku k spoločnému dieľu. „Ten pomník má vlastný život, svoju históriu a verím, že aj budúcnosť. Už len preto, lebo som pritom spoznala mnoho milých ľudí, s ktorými ma spájajú spoločné záujmy i podobné pohľady na svet.“

„Členom týchto občianskych združení sa podarilo nemožné – zhmotniť pamiatku na popravené obeť fašizmu,“ uznanlivo konštatuje na záver podujatia Ľubica Krištofová. „Nech tento pamätník slúži nielen ako spomienka, ale i ako odkaz, že na históriu nesmieme zabúdať. My na zločiny nezabúdame. Aj keby zostali nepotrepané, no nikdy nie zabudnuté.“

Edelweiss nie je len plesnivec

Ukrajinský prezident Volodymyr Zelenskij 14. februára 2023 vyhláškou udelil 10. samostatnej horskej útočnej brigáde Pozemných síl Ukrajiny čestný názov Edelweiss (plesnivec alpínsky). Jednotka sa tak môže oficiálne označovať týmto názvom. Krok prezidenta vyvolal nielen u nás diskusiu o tom, či ide o oživenie nacistickej symboliky alebo o neškodný názov zoskupenia.

Tristo mužov v štyroch oddieloch

Daniela Baranová, historička

Na Slovensku sa s názvom Edelweiss spájajú tie najhoršie spomienky. Nacistická protipartizánska jednotka Abwehrgruppe 218 s krycím názvom Edelweiss alebo Kampfgruppe Edelweiss operovala na strednom a západnom Slovensku na prelome rokov 1944/1945. Príslušníci tohto útvaru vykonali asi 50 teroristických prepádov, zavraždili vyše 300 ľudí a viac ako 600 zajatých osôb odovzdali nacistickým bezpečnostným zločkám.

Organizovaním jednotky bol poverený barón major Erwin von Thun-Hohenstein pochádzajúci z moravského Sliezska. Jednotka mala okolo 300 mužov a tvorili ju štyri oddiely. Prvý, 25-členný, tzv. partizánsky sa kreoval z bývalých povstaleckých vojakov a partizánov, ktorí podliehali priamo mjr. von Thun-Hohensteinovi. Príslušníci oddielu plnili rolu agentov, rozviedčikov, ale hlavne provokatérov. Druhý, 50-členný oddiel, tzv. kozácky, bol sformovaný z ukrajinských nacionalistov,

ktorým velil šikovateľ Berlisov. Tretí oddiel, tzv. kaukazský, mal okolo 100 mužov a býva tiež označovaný ako kozácky, resp. moslimský. Pozostával z príslušníkov rôznych kaukazských národov a operoval pod velením šikovateľa Chana. Štvrtý oddiel, tzv. slovenský, bol najpočetnejší: mal 130 členov a velil mu kapitán Ladislav Nižňanský. Jadro štvrtého oddielu tvorili bývalí príslušníci špeciálneho oddielu Slovenskej pracovnej služby (SPS). Rozdelení boli do štyroch čiat, ktorým velili Ján To-

mík, Karol Matko, Pavol Hodas, Bartolomej Gúrsky.

Spolupracovali aj ľudáci

Jednotka Edelweiss spadala pod velenie Stíhacích zväzov SS a zameriavala sa predovšetkým na likvidáciu partizánov využívajúc rôzne metódy, aby sa jej príslušníci rafinovaným spôsobom infiltrovali medzi antifašistov a partizánov. Obliekali si uniformy slovenskej armády, SPS, Zbraní SS, ktorých súčasťou bolo zimné maskovacie oblečenie doplnené lyžami a lyžiarkami. Pri raziacich nepoužívali dôstojníci pôsobiaci v útvere hodnostné označenie.

Prvé trestné výpravy hlboko do hôr vykonali príslušníci jednotky už v októbri 1944 v okolí Závrivej a Hornej Štubne. Neskôr „čistili“ slovenské hory od „banditov“ v okolí Banskej Bystrice, Zvolena, Kremnice, Blatnice, Brezna, Banskej Štiavnice, Oslian, Ilavy, Handlovej, obce Podhradie, Prochote, Dolných Vesteníc a Novák. Počas decembrovej akcie v Nízkyh Tatrách aj „vd'aka“ konfidentom z Brezna a Hornej Štubne prepádli v horskej chate na Veľkom boku (chotár obce Polomka) nič netušiacich antifašistov. Medzi ukrývajúcimi sa v horách bolo 15 príslušníkov americkej vojenskej misie, ktorú viedol poručík James Holt Green, a traja členovia britskej vojenskej misie mjr. H. M. Sehmery, ktorí cez Povstanie pô-

Jednotka Edelweiss aj s veliteľom Ladislavom Nižňanskym ktorý zomrel 23. decembra 2011 na slobode v Nemecku.

sobili na Veliteľstve 1. československej armády na Slovensku. Zaisťovcov previezli do väznice Krajského súdu v Banskej Bystrici a odtiaľ deportovali do koncentračného tábora Mauthausen, kde ich po neľudskom trýznení popravili.

Masaker na Horehroní

Jednotka Edelweiss je v našej slovenskej novodobej historiografii zapísaná tými najčiernejšími písmenami, a to v súvislosti s tragickými udalosťami z 21. januára 1945. Na základe informácií od nacistických spravodajcov bezpečnostnej polície, ako aj od miestnych konfidentov z Veľkého Poľa a Píly príslušníci jednotky prepádli Ostrý Grúň. Posilňoval ich 100-členný oddiel Heimatschutz a špeciálna jednotka SS so samohybnými delami a obrnenými vozidlami. Trestná výprava si vyžiadala obeť 62 civilistov, maloleté deti nevynímajúc. Po masakre sa jednotka potúžená alkoholom vydala smerom na Kľak, kde pokračovala v terorizovaní a vraždení obyvateľstva. Znamenalo to stratu životov ďalších 84 ľudí. Druhýkrát sa aktéri zločinu vrátili na miesto činu 24. januára. V Ostrom Grúni vypálili 112 domov a 78 hospodárskych budov. Neskôr ich kroky opäť smerovali na Kľak, kde popolom ľahlo 132 domov aj

s hospodárskymi budovami. Jednotka Edelweiss ukončuje svoje pôsobenie v Kľáčianskej doline 18. marca, a to vypálením obce Prochot'. Šlahajúce plamene zničili 140 domov, 120 hospodárskych budov a čiastočne zhorelo 15 domov a 100 hospodárskych budov.

Abwehrgruppe 218 ukončuje činnosť 20. apríla po presune do Všetína, vzhľadom na situáciu, ktorá bola na sovietsko-nemeckom fronte. Začiatkom mája 1945 opúšťa jednotku mjr. Erwin von Thun-Hohenstein a pokúša sa dostať do amerického zajatia. Zámer mu nevyšiel. Padol do sovietskeho zajatia a za zločiny spáchané na území Sovietskeho zväzu a na Slovensku je odsúdený na trest smrti.

Príslušníkom jednotky z tzv. slovenského oddielu sa darilo žiť v anonymite až do roku 1962, keď sa zhodou náhod „objavili“ usvedčujúce dokumenty vypovedajúce o zločinoch odohrávajúcich sa na prelome rokov 1944/1945. Hlavné pojednávanie sa začalo 12. novembra 1962 a Krajský súd v Banskej Bystrici vyniesol rozsudky 22. novembra. Udelené boli rôzne tresty odňatia slobody. Veliteľ slovenského oddielu kpt. Ladislava Nižňanského v neprítomnosti odsúdili na trest smrti. Zomrel v Mníchove na slobode v roku 2011.

Tohtoročné uctenie si pamiatky obetí masaku v Ostrom Grúni.

Foto: Karol Seget

Pamätník ako spojenie s banderovcami?

Ján Rohár

Horská brigáda Edelweiss vznikla 1. októbra 2015 v západoukrajinskom meste Kolomyja (Ivano-frankovská oblasť). Po výcviku sa v roku 2016 zapojila do bojov o Donbas, aktívne sa zapojila aj do nedávnych bojov o Mariupol' či Bachmut. V čase vzniku sa členmi brigády stali aj príslušníci nacionalistického dobrovoľníckeho práporu Aidar, ktorý Amnesty International obviňovala z páchania vojnových zločinov vrátane únosov, nezákonného zadržavania, krádeží, vydierania či dokonca nezákonných popráv.

Názov Edelweiss niesla brigáda už od svojho vzniku,

symbol plesnivca je súčasťou jej znaku. Asi pol roka po založení brigády, 16. marca 2016, vznikol vojenský orchester s rovnakým názvom. Pred sídlom brigády v Kolomyji odhalili 14. októbra 2019 pamätník 28 padlým členom Edelweissu. Ako uvádza ukrajinská Wikipédia, koncom roka 2019 sa rozšíril o ďalší prvok, na žule vyrytú Modlitbu ukrajinského nacionalistu. Ide o vlastenecký modlitebný text, ktorý začiatkom 30. rokov 20. storočia vytvoril jeden z vodcov Organizácie ukrajinských nacionalistov Osyp Mashchak.

Osyp Andriyovych Mashchak bol osobným priateľom vodcu ukrajinských nacionalistov

Stepana Banderu, po zatknutí ho dokonca nahradil vo funkcii regionálneho vodcu OUN. Neskôr ho zatkla poľská polícia a bol obvinený z účasti na viacerých vraždách, vrátane zamestnanca sovietskeho konzulátu v Lvove, a odsúdený na 15 rokov väzenia. Po tom, ako Nemecko napadlo Poľsko, ho prepustili na slobodu. Aktívne kolaboroval s nemeckou okupačnou správou a na jar 1941 sa zúčastnil aj na 2. veľkom zhromaždení ukrajinských nacionalistov v Krakove.

Viacerí politológovia a historici upozorňujú na fakt, že horské vojenské jednotky neraz siahajú práve po symbolike plesnivca alpínskeho, pre-

V roku 2019 pribudla k pamätníku v Kolomyji tabuľa s Modlitbou ukrajinského nacionalistu (pri čestnej strážii vľavo).

to vraj niet dôvodu okamžite spájať názov s nacistickou ideológiou. Podobný názov – Edelweiss Piraten – niesla napríklad nemecká antinacistická mládežnícka skupina, ktorá

vznikla ako odpoveď na existenciu Hitlerjugend koncom 30. rokov minulého storočia. Pre posudzovanie aktivít brigády nie je preto vždy dôležitý názov, ale jej samotná činnosť.

Dejiny treba vysvetľovať aj cez emóciu

Jerguš Sivoš (1979) je od roku 2022 predsedom Správnej rady Ústavu pamäti národa. Vyštudoval dejepis na Univerzite Komenského v Bratislave, doktorát zo slovenských dejín získal na Trnavskej univerzite. Počas svojho pôsobenia v ÚPN od roku 2003 sa zaoberal organizáciou, personálnym obsadením a činnosťou útvarov Štátnej bezpečnosti, systémom pracovných táborov a represiou štátu voči občanom. Je autorom viacerých publikácií, edícií dokumentov a štúdií. Vykonáva funkciu predsedu Vedeckej rady Ústavu pre štúdium totalitných režimov a člena Edičnej rady Múzea pamäti XX. storočia v Prahe. Je ženatý, žije v Bratislave.

Lýdia Kokavcová
Foto: autorka

Má aj po vyše tridsiatich rokoch zmysel upozorňovať na existenciu a prácu Štátnej bezpečnosti (ŠtB)?

Materiály ŠtB sú jedným z prameňov o našej minulosti. Takto ich treba vnímať a bádať, samozrejme v kontexte s inými informáciami a dokumentmi. V našom archíve po ŠtB zostali materiály operatívneho charakteru, analytického, vyšetrovacieho, za obdobie viac ako 40 rokov. V priebehu minulého roka sme prevzali do správy aj archívne fondy Ústrednej štátnej bezpečnosti a Hlinkovej gardy, ktoré dokumentujú obdobie Slovenského štátu. Prostredníctvom ich štúdia vieme podrobne zistiť, ako bezpečnostné zložky podporovali ten-ktorý režim a udržiavali ho pri moci. Je to dôležité aj pre dnešok. Aby sme o tom informovali verejnosť, dokázali sa z toho poučiť.

Keď sa dnešní tínedžeri spýtajú starých rodičov na dobu 60. až 80. rokov, mnohí im povedia, že to boli dobré časy, isté a bezpečné. A potom sú konfrontovaní s faktom, že to bolo obdobie neslobody.

Každý má inú skúsenosť. Ľudia zväčša spomínajú na krásne obdobie mladosti, keď boli bezstarostní, stretávali sa s priateľmi. Mnohí ale také spomienky nemajú, lebo mali rodiča, starého rodiča vo vyšetrovacej väzbe. V rodine sa nesie trauma z minulosti. Niekedy sa dokonca o rodinných krivdách báli svojim deťom povedať, lebo aj neopatrné detské prerieknutie sa mohlo vypomstiť. Aj my sa stretávame s rôznymi názormi. Je to vec vzdelávania mladých ľudí. Ukázať, že sa „budovalo“ aj v štátoch, kde boli zachované občianske slobody a ľudské práva, často aj viac a lepšie. Porovnajme len cesty v Rakúsku a u nás, alebo súčasné rozdiely v krajinách býva-

lého východného a západného Nemecka. Poukazujeme aj na to, ako sa práve „budovaním“ ospravedlňovalo obmedzovanie ľudských práv, možnosti cestovať a vyjadriť svoj názor.

Darí sa vám to?

Také vysvetľovanie musí byť napojené na emóciu. Ťažko dnes pochopiť, čo bola vojna, keď sme sa s ňou nestretli, aké bolo Povstanie, v ktorom zahynuli tisíce ľudí, členovia konkrétnych rodín. Podobne možno vnímať nacistický a komunistický režim a ich perzekúcie. Preto je dôležitá emócia počas prednáškovej činnosti. Keď si mladí ľudia uvedomia, že napríklad niekto z rodiny by mohol padnúť, otec, starý otec, brat, sestra. Alebo by skončili vo väzení. Slobodu, ktorú dnes vnímajú ako samozrejmu, by mohli stratiť. Možnosť cestovania alebo prístup k internetu považujú za samozrejmosť. Minulosť chceme predostrieť aj cez nové technológie. Pripravujeme mobilnú aplikáciu náučného chodníka, zatiaľ len po Bratislave, s pamätnými miestami súvisiacimi s rokom 1968. Prechádzate sa mestom a zároveň vidíte a smerujete k bodom, kde sa dozviete o konkrétnej budove alebo udalosti, ktorá sa na mieste odohrala. Kolegovia z poľského Inštitútu národnej pamäti majú dobrú skúsenosť napríklad s počítačovou hrou. Podľa prieskumov až pri 93 percentách detí podporila pochopenie a zapamätanie si nových poznatkov o dejinách.

V predchádzajúcom čísle Bojovníka sme mali reportáž o požiadavke na pamätnú tabuľku generálovi Jozefovi Turancovi. Jej iniciátori sa opierali aj o váš časopis Pamäť národa. Historik Peter Jašek tam píše, že Turanec nebol postavou negatívnou, nanajvýš neutrálnou. Vieme však, že dostal vyznamenanie od Hitlera a nariadil popravy partizánov. Čo na to hovoríte?

Určite by sme nemali ospravedlňovať činy páchané v období Slovenského štátu a mali by sme vnímať postavenie osôb, ktoré za ne niesli zodpovednosť. Ak bol niekto generál a viedol v tom čase slovenskú armádu, tak sa podieľal na udržiavaní tunajšieho režimu. Nemalo by pre nás byť argumentom iba to, či sa čosi vo-

lalo „slovenské“, ale aj aké to bolo. U osôb napríklad to, či a akým spôsobom sa podieľali na podpore a propagovaní fašistického a nacistického režimu, na spolupráci s nacistickým Nemeckom. Ak títo ľudia boli vo vedení armády a držali moc, pričom sa nepostavili na stranu slobody a neprejavili aspoň dodatočne demokratické myslenie, tak nemôžu byť vnímaní ako obeť nespravodlivosti a byť dodatočne ctení len za presvedčenie, že pracovali v prospech národa. Šlo by len o čiastkové a subjektívne hodnotenie. ÚPN by nemal podobné témy zľahčovať, ale naopak veľmi jasnou argumentáciou prispieť k tomu, aby ľudia dokázali rozlišovať. Aj keď dejiny nie sú čiernobiele, základné ľudské a občianske hodnoty sa v posledných storočiach podstatne nezmenili.

Zrejme nestačí argumentácia, že generál Turanec bol presvedčený Slovak.

To určite nie, v prvom rade treba byť demokratom. Na jednej strane reprezentoval armádu štátu, ktorý mal v názve „slovenský“, čo mnohým imponovalo a imponuje. Povedomie o reáliách jeho fungovania však bolo a dlho ostávalo nízke. Aj kvôli tomu, že ľudácky štát sa neslobodou príliš podobal na štát pod vládou komunistického režimu, a preto sa o ňom učilo veľmi málo detailov. V oboch boli ľudia s iným názorom nezriedka perzekvovaní. Stačilo, aby bol niekto štátnym zamestnancom československej Prvej a Druhej republiky, a už mohol byť zbavený funkcie alebo prepustený zo zamestnania, prípadne internovaný v tábore v Ilave. V roku 1939 bol tento tábor zriadený pre politických oponentov režimu a o tom, koho v ňom internujú, rozhodoval minister vnútra. Do kompetencie jediného človeka vložili obmedzenie osobnej slobody. Verejnosť už dosť silno vníma tragédiu, ktorú zapríčinil ľudácky režim vo vzťahu k občanom židovského pôvodu. Ale prenasledovanie a štátna šikana sa týkala aj ostatných občanov, pokiaľ neboli úplne lojálni voči režimu. Niektorí boli väznení, ďalší boli prepúšťaní z práce, prioritovaná bola iba jedna cirkev – katolícka, malé cirkvi pod nátlakom zastavovali činnosť. Povolená bola iba jedna sloven-

ská politická strana, tá Hlinkova, pričom ostatné pohltila alebo zakázala.

Od vysnívanej štátnosti to malo ďaleko.

Samozrejme! Napríklad boli nútene zlúčené rôzne organizácie, ktoré dovtedy slobodne fungovali. Aj Katolícky skauting sa včlenil do Hlinkovej mládeže. Jeho zakladateľ s novým režimom nesúhlasil, a tak skončil v ilavskom tábore. Neprebíhali slobodné voľby, to si musíme uvedomiť. Nebol to slobodný a demokratický štát. Pozrime si napríklad mnohé letáky v SNP. Ľudia v nich hovorili o Československu. Prečo? Neboli protislovenskí, naopak, bojovali za jeho slobodu. Ale videli, že ich práva boli napĺňané v Československej republike, že dokázala udržať demokratický režim, preto sa k nej vracali.

Treba históriu stále prehodnocovať? Alebo sú fakty a udalosti, ktoré sú jasné?

Prehodnocovanie je základom historického vedného odboru. Neznamená to však meniť znamienka zo zlého na dobré a naopak, ale nazerať na dejiny s novými skúsenosťami, s väčšou sumou vedomostí. Dejiny by nemali podliehať reinterpretácii pod politickým tlakom, prekrúcať sa tak, aby sa došlo k vopred stanovenému výsledku, to už je problém. Ale prehodnocovanie je v poriadku. Lebo vždy sa objavujú nové informácie a súvislosti, ktoré nám obraz minulosti vyjasňujú.

A čo s kontroverznými osobami? Napríklad prezident Gustáv Husák alebo Eduard Beneš a mnohí ďalší?

ÚPN by mal nielen prispieť do diskusie, ale mal by ju aj moderovať, ukazovať cesty, ako históriu čítať. A ukázať rôzne možnosti pohľadu. Vysvetľovať motívy a dôsledky konania. Okrem profesie historika je tu aj sociológia, politológia a iné vedné odbory, ktoré trochu inak hľadajú nielen na osobnosti, ale aj na fenomény našich dejín. Napokon ani o všetkých ľuďoch, ktorí do poslednej chvíle podporovali ľudácky režim, sa nedá len tak povedať, že boli zlí a nepochopili, o čo ide odboju. Treba poukázať aj na to, do akej miery boli zneužití ideológiou a propagandou.

Pán Sivoš, ďakujeme Vám za rozhovor.

Pokračujú v práci

Ján Rohár

Oblasťné organizácie v Rožňave, Rimavskej Sobote a v Lučenci pokračujú s rovnakým vedením aj po oblastných konferenciách v nastolenej práci. Tieto tri organizácie na juhu stredného Slovenska spája mnoho spoločného. Na všetkých sa zároveň ako člen Predsedníctva ÚR SZPB zúčastnil Štefan Baláž.

V Rožňave staronový predseda Juraj Bernár vyzdvihol úlohu základných organizácií v Revúcej, Rožňave, Vyšnej Slanej a v Dobšinej, ktoré i napriek pandémie dokázali získavať nových členov

ako aj organizovať spomienkové podujatia a návštevy pamätných miest bojov s fašizmom. Úspechom rožňavskej organizácie je aj práca Historicko-dokumentárnej komisie, ktorej sa podarilo niektoré životné príbehy pamätníkov zverejniť aj v knižnej podobe. Tajomníčkou organizácie zostáva Mária Žolnová.

Na oblastnej konferencii v Rimavskej Sobote sa zúčastnili viacerí významní hostia na čele s predsedom SZPB Pavlom Sečkárom a primátorom mesta Jozefom Šimkom. Priamemu účastníkovi bojov za oslobodenie Ladislavovi Sládekovi bola pri príležitosti konferencie in memoriam

udelená medaila Za vernosť. Za neobohého hrdinu ocenenie prevzala manželka. Konferencia zároveň jednomyselne potvrdila vo vedení súčasného predsedu Štefana Baláža a najdlhšie slúžiacu tajomníčku vo Zväze Marianu Velechovú. Bezproblémový priebeh konferencie ocenil Štefan Baláž aj na rokovaní v Lučenci. Tam delegáti rovnako potvrdili doterajšie vedenie výboru, v zložení Jozef Cerovský (predseda) a Helena Kumštárová (tajomníčka). Na konferencii sa zúčastnili aj zástupcovia samosprávy, vrátane primátorky mesta Lučenec Alexandry Pivkovej. Oblasťnú organizáciu, krátko po konferencii čakalo sťahovanie na novú adresu, no vďaka spolupráci s mes-

tom sa podarilo nájsť vhodné riešenie. V diskusii na konferencii rezonovala aj známa kauza Poltár. Členovia SZPB vrátane tých

z Poltáru sa zhodli na tom, že vyjadrenia ministra Naďa voči verejnosti a zástupcom Zväzu, sú neakceptovateľné.

Na porade vedenia oblastnej organizácie Rožňava sa zúčastnil aj člen predsedníctva ÚR SZPB Štefan Baláž, prvý zľava.

Rozširujeme činnosť Zväzu na Orave

Štefan Novák,
tajomník ZO SZPB Dolný Kubín

Oblasťná konferencia v Ružomberku sa zaoberala činnosťou základných organizácií SZPB na dolnom Liptove a Orave. Dôležitou úlohou je pokračovať v rozširovaní pôsobnosti SZPB v rámci Oravy aj na jej severné okresy Tvrdošín a Námestovo, kde Zväz doteraz nemal pokrytie. Koncom roka

2022 vznikla v okrese Tvrdošín nová ZO Trstená a v krátkom čase sa plánuje vytvoriť aj nová ZO v Námestove. Znovuzvolený predseda Róbert Fajta veľmi pozitívne hodnotil spoluprácu SZPB s predstaviteľmi samospráv a občianskymi združeniami. Vyzdvihol potrebu zapojiť do aktivít Zväzu aj mladú generáciu. Okrem podpredsedu ÚR SZPB Juraja Drotára sa na rokovaní zúčastnili prizvaní hostia, predstavitelia samosprávy a občianskych združení.

Trenčiansky kraj bude hostiť nachádzajúci zjazd SZPB

V reakcii na neadekvátne správanie niektorých predstaviteľov štátu voči SZPB musí Zväz ukázať, že „je pokračovateľom odkazu priamych účastníkov boja s fašizmom a má podporu verejnosti“. Uviedol to vo svojej správe končiaci predseda oblastnej organizácie v Trenčíne Ján Holíčka. Na jeho slová nadviazal aj tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer. Zdôraznil, že Zväz nie je len občianske združenie, ale má svoje poslanie a odkaz, aby sme nikdy nedopustili opakovanie minulosti. Keďže po pandémii sa SZPB postupne vracia do škôl, je potrebné podporiť aj existenciu menších základných organizácií, pretože aj menší kolektív môže výrazne pozitívne ovplyvňovať činnosť v obci.

Jednou z aktivít, ktorou sa oblasťná organizácia snaží získať väčšie povedomie u verejnosti sú Pochody nesmrteľného pluku na Jankovom vŕšku. Bol vyrobený aj špeciálny odznak partizánskej brigády Jána Žižku.

Vďaka výbornej spolupráci so samosprávou v Uhrovci, v Bánovciach nad Bebravou či so samosprávnym krajom sa podarilo obnoviť partizánske bunkre v Uhrovci, pamätné vojnové hroby v Kšínnej alebo zabezpečiť znovuo tvorenie Múzea partizánskej brigády Jána Žižku v Bánovciach nad Bebravou. V ňom zorganizovali aj výstavu literárnych prác študentov. Medzi prítomnými bol aj primátor Bánoviec nad Bebravou Róbert Gašparík, ktorý je zároveň tajomníkom miestnej ZO SZPB.

V mene Trenčianskeho samosprávneho kraja sa k účastníkom prihovril jeho podpredseda, člen SZPB Michal Bartek. Pripomenul, že práve Trenčiansky samosprávny kraj a župná škola v Bánovciach nad Bebravou budú hosťiteľmi nadchádzajúceho 18. zjazdu SZPB. Za Klub generálov Slovenska vystúpil generál Svetozár Naďovič s posolstvom „nezabudnúť ani na jediného padlého bojovníka“. Výstava venovaná česko-slovenskému odboju, ktorú pripravil Klub vojenskej histórie protifašistického odboja spoločne so ZO SZPB Trenčín gen. Goliana bola dôstojnou bodkou za zaujímavou oblasťnou konferenciou. Novým predsedom oblastnej organizácie sa stal MUDr. Miroslav Malay, ako predsedu SZPB navrhli delegáti Viliama Longauera. (JR)

Prihovor predsedu oblastnej organizácie Ružomberok Róberta Fajtu.

Zmena vo vedení po osemnástich rokoch

Marián Kudrík,
ObIV SZPB Trebišov

Odchádzajúcemu predsedovi oblastnej organizácie v Trebišove Milanovi Urbanovi odovzdal tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer medailu M. R. Štefánika I. stupňa. Pretože Milan Urban sa o funkciu už neuchádzal, nastáva vo vedení organizácie po osemnástich rokoch zmena a predsedom sa stal Ladislav Lippai. Do funkcie tajomníčky bola zvolená Mária Molnárová. Milan Urban bude naďalej pracovať v oblastnej or-

ganizácii ako jej čestný predseda. Rovnaké ocenenie ako prejav vďaka za výbornú spoluprácu so samosprávou získal aj hosť konferencie, primátor Trebišova Marek Čižmár. Prítomný predseda maďarských antifašistov z Nyíregyházy Zoltán Pál bol ocenený medailou M. R. Štefánika III. stupňa za udržiavanie nadštandardných vzťahov so SZPB Trebišov. Tajomník ÚR SZPB, ktorého delegáti schválili ako kandidáta na predsedu vyjadřil kritický postoj k vzťahom so súčasnou vládou koalíciou.

Ocenenie pre sochára Ladislava Szaba

Oblasťná organizácia v Galante pôsobí na území až troch krajov. Má za sebou úspešné štyri roky. Opätovne zvolený predseda Jozef Jánsky ocenil spoluprácu so samosprávou, najmä s mestom Sládkovičovo, ktoré je veľmi nápomocné aj napriek neexistencii miestnej ZO. Na vysokej úrovni je aj spolupráca s Trnavským samosprávnym krajom, so Židovskou náboženskou obcou a Múzeom Holokaustu v Sereďi. Práca s mladými ľuďmi patrí k prioritám oblastnej organizácie. Deti a mládež sa aktívne zapojili do súťaže Medzníky druhej svetovej vojny. V celoslovenskom kole v roku 2019 tam získalo družstvo z Galanty výborné druhé miesto. Zúčastnili sa aj na virtuálnej aktivi-

te Kytica 75. ruží. Prítomných pozdravil tajomník Matice slovenskej Peter Schvantner, ÚR SZPB na konferencii zastupoval podpredseda Norbert Lacko. Oblasťná konferencia ocenila aj prácu a prínos sochára Ladislava Szaba. Za svoju ak-

tivitu pri rekonštrukcii pamätníkov oslobodenia bol ocenený medailou III. stupňa Za obetavú prácu. Ladislav Szabo je aj autorom známeho diela, pamätníka leteckej tragédie v Hejciach. Za predsedu SZPB navrhli delegáti Viliama Longauera. (JR)

Ocenený sochár Ladislav Szabo, v pozadí vedenie oblastnej organizácie Galanta a Norbert Lacko (vpravo).

Za predsedníckym stolom sedel aj čestný hosť Zoltán Pál z MEASZu, celkom vľavo tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer.

OPRAVA V minulom čísle sme v texte pod fotografiou z oblastnej konferencie v Žiari nad Hronom nesprávne uviedli meno prítomnej členky SZPB. Nie je to Viera Lehoczka, ale Anna Puskajlerová. Za chybu sa obidvom dámam aj čitateľom Bojovníka ospravedlňujeme. (red.)

Neonacistické oddiely v rusko-ukrajinskej vojne

Adam Šumichrast, historik
Foto: FB, archív autora

Významnou súčasťou verejnej diskusie o vojne na Ukrajine je účasť neonacistických ozbrojených skupín v konflikte. Dôvod tzv. denacifikácie Ukrajiny bol dokonca zo strany Vladimira Putina použitý vo februári minulého roka ako jedna zo zámienok pri útoku.

Je všeobecne známe, že armádne prostredie neonacistov láka. Militantnosť, hierarchická štruktúra, zbrane, násilie. Všetky tieto prvky sú svojím spôsobom spojené s armádou a zároveň k nim majú blízko prívrženci krajnej pravice. Takéto inklinovanie preukazujú aj viaceré prieskumy. Zároveň je im vlastná nacionalistická ideológia. Z tohto dôvodu neprekvapa, že od vzniku konfliktu medzi Ruskom a Ukrajinou v roku 2014 sa neonacisti aktívne zapájali do priamych bojov, pričom formovali vlastné dobrovoľnícke jednotky. Problém bol vypuklejší na Ukrajine, ktorej profesionálna armáda bola v tom čase slabá a dezorganizovaná.

Kto vedie batalión Azov?

Najkriľavejším príkladom sa stal batalión Azov, krajne pravicová milícia, ktorej časť členov nosila neonacistické symboly. Oficiálnym stanoviskom ukrajinskej vlády od roku 2017 je, že jednotka sa depolitizovala. Súviselo to so širším procesom reštrukturalizácie ukrajinskej armády, v rámci ktorej sa rôzne dobrovoľnícke oddiely včlenili do riadnych štruktúr armády. Navyše, súčasťou bataliónu sa stali príslušníci mnohých národností a náboženstiev vrátane Židov či moslimov.

Podľa niektorých novinárov a analytikov však pokusy o depolitizáciu neboli veľmi úspešné. Otvorenejší bol izraelský historik a lovec nacistov Efraim Zuroff, ktorý v apríli 2022 odmietol tvrdenia, že obvinenia voči pluku Azov sú súčasťou ruských dezinformácií. Pre súčasný stav je do istej miery príznačná marginalizácia pôvodného ideologického radikalizmu a najextrémnejších elementov. Azov však zostáva pod krajne pravicovým velením a v jeho radoch bojujú aj neonacisti. Hlavnou motiváciou väčšiny jeho členov je však reputá-

Logo jednotky Rusič.

cia získaná v bojoch za obranu Ukrajiny a ochrana vlastných rodín, nie nacistická ideológia. Podobný vývoj postihol aj ďalšie podobné jednotky, ako napríklad batalión Aidar. Jeho príslušníci páchali v roku 2014 na Donbase podľa Amnesty International vojnové zločiny.

Neonacista Alexej Miľčakov.

Paramilitárna skupina

Otvorene neonacistickou skupinou, ktorá sa aktívne zúčastňuje v bojoch, je Misanthropic Division. Vznikla na Ukrajine v roku 2014 počas protestov Euromajdan proti vláde Viktora Janukovyča ako medzinárodná neonacistická paramilitárna skupina. Mala úzke prepojenie na Azov, jej členovia bojovali v rámci tohto bataliónu na Donbase. Medzinárodnosť skupiny spočíva v spolupráci so zástupcami krajne pravicových zoskupení pri nábore dobrovoľníkov na Ukrajinu, či už ide o Spojené kráľovstvo, vrátane zakázanej teroristickej organizácie National Action, alebo prostredníctvom talianskej neofašistickej organizácie Casa Pound.

Cieľom Misanthropic Division je dosiahnutie nezávislosti Ukrajiny, ako od Ruska, tak aj od Európskej únie, s víziou vytvorenia akéhosi nacistického štátu. Skupina velebí krvavý vojnový kult ako jej podobná organizácia v Rusku, Wotanská mládež. V roku 2015 zverejnila štrnásťbodové vyhlásenie (často používaný kryptogram odkazujúci na heslo amerického neonacistu Davida Lanea „Musíme zabezpečiť existenciu našich ľudí a budúcnosť pre naše biele deti“), v ktorom uvádzala ciele ako obrana Ukrajiny, ochrana európskej rasy či propagáciu neopohanstva.

Po 24. februári 2022 robila Misanthropic Division cez platformu Telegram nábor pre zahraničných dobrovoľníkov, aby sa k nim pripojili „pre víťazstvo a Valhallu“. Jej aktuálna činnosť, veľkosť a štruktúra zostávajú nejasné. V roku 2016 sa jej veľkosť odhadovala na 500 až 600 sympatizantov, pričom zhruba tretina sa aktívne zapájala do bojových akcií. Práve brutálne videá a zábery na Telegramu, vrátane močenia na mŕtve telá, poukazujú na reálnu činnosť a zapojenie skupiny do bojov. V priebehu roka 2022 sa

objavili správy o smrti Wilfrieda Bleriota, francúzskeho dobrovoľníka spojeného s divíziou, podľa príspevku na Telegramu „muža, ktorý celý život bojoval proti boľševizmu a antifašizmu“.

Wagnerovci a tí druhí

Kto by si myslel, že problémy s neonacistami majú len Ukrajinci, je na veľkom omyle. Ich prítomnosť v represívnych zložkách je totiž všeobecným javom. Preto v skutočnosti neprekvapí, že aj v ruskej armáde, resp. pridružených žoldnierskych zložkách bojujú presvedčení neonacisti. Deje sa tak napriek tomu, že táto armáda mala podľa propagandy Ukrajinu „denacifikovať“.

Príkladom je Skupina Rusič, paramilitárna a neonacistická jednotka bojujúca proti ukrajinským silám už od roku 2014. Skupina, ktorá je súčasťou Wagnerovej skupiny sa od júna 2014 do júla 2015 zúčastňovala bojov na strane proruských separatistov v Donbase a aktuálne bojuje v rámci ruského vpádu na Ukrajinu. Jej základy položil v roku 2009 neonacista Alexej Miľčakov, vtedy s prezývkou Fritz, keď založil vojenský výcvikový tábor. Miľčakov, rovnako ako nominálny veliteľ skupiny Wagner Dmitry Utkin (takisto obviňovaný z náklonnosti k nacizmu), slúžili v 76. gardovej výsadbkovej

divízii vojenských vzdušných síl. „Preslávil“ sa rozhovorom z roku 2014, kde doslova povedal: „Som nacist. Rád odrezávam ľudské uši. A vôňa horiaceho ľudského mäsa je prosto mňam!“ Podľa Miľčakova sa Rusič skladá z nacionalistických Rodnovercov (pôvodná slovanská viera všeobecne známa ako Rodnoverie či niekedy ako slovanské neopohanstvo) a dobrovoľníkov z Ruska a Európy. Pôsobí ako uzavretý kolektív, v ktorom ruskí nacionalisti absolvujú bojový výcvik. Znak skupiny tvorí kombinácia kolovratskej svastiky, čierneho slnka, runy Algiz a Týr, stuh svätého Juraja a čierno-žltobielej vlajky ruského impéria.

Po návrate z Donbasu sa Miľčakov zaoberal bojovým výcvikom tínedžerov v špeciálnych táboroch v Rusku. Robil to v spolupráci s pravicovými radikálmi zo súkromnej vojenskej spoločnosti E.N.O.T. Corp. Vojenská prokuratúra Ukrajiny ho v roku 2017 obvinila z účasti na vražde 40 ukrajinských vojakov. Skupina Rusič bola totiž známa tým, že sa fotí s mŕtvymi ukrajinskými vojakmi a neberie zajatcov. Príslušníci skupiny sa objavili aj v Sýrii pri strážení strategicky dôležitej infraštruktúry pre ťažbu ropy a plynu, ktorú vlastnili ruské spoločnosti. Na zábere z Palmyry v strednej Sýrii pred starovekými ruinami zdvíha jeden z jej členov ruku v nacistickom pozdrave.

Ruský neonacizmus a ukrajinský kult Banderu

Na konci roka 2020 Miľčakov v rozhovore povedal, že počet členov Rusič bol v tom čase niekoľko desiatok ľudí. Začiatkom apríla 2022 sa skupina vrátila na Ukrajinu, konkrétne operovala v Charkovskej oblasti. Skupina sa vrátane jej veliteľov dostala na sankčný zoznam USA za „mimoriadnu krutosť“ práve v bojoch okolo Charkova.

Ako vo svojej knihe Putino- vi fašisti o vzťahu ruského štá-

Ukrajinskí neonacisti, Misanthropic Division.

tu a krajnej pravici konštatoval politológ Robert Horvath, obraz ruského režimu ako hrádze proti fašizmu, odporcu xenofóbie a propagátora „normálneho“ nacionalizmu, je chimérou. „Kremlom riadený nacionalizmus“ v skutočnosti pomáhal neonacistom na úkor umiernených národných síl. Rozbor ďalších neonacistických skupín v Rusku, ktoré často veľmi brutálne a reálne vraždia príslušníkov menšín či antifašisticky orientovaných členov hudobnej subkultúry v nevídanom počte, je už mimo záber článku. V uvedenom kontexte však ruská „denacifikácia“ Ukrajiny vyznieva viac než absurdne.

Hoci je fenomén prítomnosti neonacistov v armáde všeobecným javom a Ukrajina nie je výnimkou, závažnejším problémom je kult Stepana Banderu na západnej Ukrajine. Sice ho netreba hyperbolizovať a vytvárať generalizujúce závery či nebudaj na jeho základe obhajovať súčasnú ruskú agresiu, no nemal by sa marginalizovať. Už len z úcty k minulým obetiam.

Misanthropic Division.

Bratislavský odboj bol mimo

V *Bojovníku* (7/2022) sme zhruba pred rokom uverejnili rozhovor s **Ludovítom Sabadošom pod titulom Bez jediného rozsudku 120 popráv. Predostrel neznáme fakty o krutom konci druhého transportu politických väzňov z Bratislavy tri dni pred príchodom víťaznej Červenej armády. Medzi nimi bol aj jeho strýko Valér Kubáni.**

Každý rok pri výročí Oslobodenia sa hovorí o vďačnosti hrdinom pôsobiacim v protifašistickom hnutí. Zdôrazňuje sa, že v tomto ohľade nikto a nič nesmie byť zabudnuté. Ludovít Sabadoš sa po odchode do dôchodku rozhodol, že splatí veľký dlh voči strýkovi a jeho spolubojovníkom, ktorí zahynuli na sklonku vojny v koncentračnom tábore Mauthausen. Ako amatér vlastným prieskumom udalostí v rokoch 1939 až 1945 napísal a vydal publikáciu *Všeslovenská revolučná organizácia*. Vybrali sme z nej podstatné časti, upravili ich a doplnili medzititulkami.

Roky neznámý transport

Prvý transport vyše 250 politických väzňov z Bratislavy vypravili na piatich nákladných vojenských autách Nemci v súčasnosti so slovenskými gardistami 19. februára 1945. Boli v ňom významní predstavitelia komunistického hnutia odporu a Povstania, z ktorých mnohých omylom rozstrelalo spojenecké letectvo pri útoku neďaleko rakúskeho mestečka Melk. Preto sa o ňom po vojne písalo podstatne viac ako o ďalších troch transportoch účastníkov odboja odoslaných po železnici z Nitry a Trenčína.

Posledný, piaty transport, ktorý vyrazil nadrážom 1. apríla 1945 z bratislavskej Hlavnej stanice, môžeme oprávnenne označiť za zabudnutý. Ťažko sa o ňom vyhládajú akékoľvek dokumen-

ty, lebo všetko starostlivo zničili nielen nacisti, ale aj ľudáci. Na predmestiach slovenskej metropoly hrmeli sovietske delá, no

Osľavy Hlinkovej mládeže pred ministerstvom vnútra 9. júna 1940 v Bratislave.

usvedčujúce listiny mizli aj po prechode frontu. Väčšina režimistických úradníkov predsa naďalej chodila do práce.

Vyššie stovky významných ilegálnych bojovníkov, ktorí prežili desaťdňovú cestu plnú útrap, čakala po príchode do cieľa – Mauthausenu – istá smrť. Ihneď ich zlikvidovali v plynovej komore. V tábore ich ani nezaregistrovali, veď tam sa blížil front zo západu. Je hanbou, že za uplynulých 78 rokov sa týmto mučení-

kom nepostavil v Bratislave žiadny pamätník.

Udavači na každom kroku

Magdaléna Krížová, dcéra Miloslava Kubániho, nám poskytla dôležité dokumenty z pozostalosti rodiny, vrátane dopisov nezverejnených svedectiev o činnosti odbojárův zapojených do Všeslovenskej revolučnej organizácie

(VRO). Viacerí mali prepojenie aj na niekoľkých väzňov z druhého bratislavského transportu.

Organizačne podchytiť, stmelit protinacisticky a demokraticky zmýšľajúcich ľudí nebolo jednoduché. Veď stovky udavačov v službách Hlinkovej gardy si plnili svoje úlohy veľmi svedomite. Dokladajú to výsledky práce Ústredia štátnej bezpečnosti (ÚŠB) a preplnenej väznice. Mnoho stotočných občanov a ilegálnych pracovníkov sa tak ocitlo tam, odkiaľ zväčša nebolo návratu – v koncentračných táborech.

Ak začneme rozoberať činnosť VRO, musíme sa zmieniť o Jozefovi Klímovi, spoluzakladateľovi tohto združenia. Jeho zatajované sídlo bolo na Mudroňovej ulici č. 9 v Bratislave, v domčeku čerpacej stanice mestskej vodárne, dnes v susedstve novej budovy Národnej rady SR. Tu sa zbíhali vlastenecké nitky ilegálnych pracovníkov takmer zo všetkých kútův Slovenska.

Klíma aj po marci 1939 neskrýval svoje demokratické presvedčenie na verejnosti, čo sa prirodzene nepáčilo vtedajším mocipánom. Preto sa ešte toho roku ocitol na lavici obžalovaných. Antifašisti vyhlásili neúprosny boj aj proti Tukovej politike smerujúcej k prevýchove mládeže v duchu HSĽS. Preto nadviazali kontakty s Mojmirom Hrušovským, Františkom Cicvářkom a Zoltánom Novákom.

Odbojáři získali prvé zbrane

Nacistická vojenská mašinéria šokujúco rýchlo porazila aj Francúzsko a následne obsadila Juhoosláviu, čo sa stalo signálom pre nastupujúce vykyňovanie slovenských národov. Vzápätí sa rozbehla systematická ilegálna práca medzi študentmi. Ľudácka propaganda sa ich snažila presvedčiť, že ozbrojený odpor juž-

Martin Sit, sa rozhodným spôsobom protestuje proti rozhodnutiu ľudáckeho štátu vstúpiť po boku Nemecka do vojny proti ZSSR. Členovia ilegálnej skupiny sa postarali o rozšírenie textu po celom Slovensku.

Klíma a ďalší z vedenia VRO sa obávali zrady vo vlastných radoch, preto neustále prijímali protiopatrenia. Napriek tomu sa k nim votrel agent ÚŠB, a tak bolo jedno zo stretnutí na Kolibe prezradené. Nasledovalo zaistenie množstva tajného propagačného materiálu, v Justičnom paláci uväznili Klímu a jeho spolupracovníkov Mojmíra Hrušovského, Zoltána Nováka, Miloslava Kubániho, Milana Čapku, Milutina Tatára a Antona Vašína.

Po zatknutí nasledovalo bitie, nadávky, kopance a iné zlovestné metódy bratislavského oddelenia ÚŠB. Nechýbali vzájomné konfrontácie, premyslený tyranický spôsob vyšetrovania, prerušovaný spánok väznených, spartánske podmienky živorenia v celách s úbohým stravou. Všetko bolo doveden „do dokonalosti“ s cieľom zlomiť človeka.

Vyšetrovateľov zaujímalo najmä to, kde sú ukryté zbrane. To sa nedozvedeli, lebo všetci zadržaní sa zachovali statočne, nič neprezradili. Čakal ich dlhodobý pobyt v žalári Justičného paláca spojený s novými nepríjemnými postupmi, vyhrážkami, ale aj s náhodnými stretnutiami pri krátkej prechádzke na väzenskom dvore so známymi, už predtým zatknutými – napríklad s Jánom Osohom, členom 2. a 3. ilegálneho vedenia KSS, ktorý na jar 1945 zahynul v Mauthausene.

Solidarita s rodinami zatknutých

Istou úľavou a povzbudením bola povolená návšteva manželiek a detí, hoci za ponižujúcich podmienok a prísne kontrolovaného rozhovoru. Po niekoľkých mesiacoch sa brána žalára otvorila a niektorých odbojárův prepustili údajne až do konečného súdneho rozhodnutia.

Obavy, že zatknutie početnej skupiny ilegálnych pracovníkov naruší činnosť celej VRO, sa ukázali zbytočné. Plynule pokračovala, ba ešte sa prehĺbila. Väzenie však zanechalo stopy na zdraví zadržaných. Súčasne rodiny boli ťažko skúšané vypovedaním zo svojich bytov na vidiek. Dôležité svedectvo o tom doložil poštový úradník z prezidia Povereníctva pre pošty a telegrafy Eugen Striž. Počas väznenia členov preukazovala VRO solidaritu voči ich rodinám vo všetkých možných podobách

Vysoká ulica s nacistickými zástavami.

riadne aktívny

pomoci. Preto mohla jej činnosť pokračovať, vrátane rozširovania letákov a ilegálnej tlače po celom slovenskom vidieku, hoci až v Medzilaborciach.

O aktivitách organizácie v okolí Banskej Bystrice podal informácie Branislav Imro, ktorý v meste pod Urpínom roku 1942 spolu s bratom Jánom (synovia povstaleckého generála Jána Imra) založili na popud Kubániho miestnu skupinu VRO. Dostávali podrobné inštrukcie, ako získavať nových členov a zintenzívniť ilegálnu činnosť na Horehroní.

Nájsť ďalších spolupracovníkov nebolo ťažké, pridávali sa najmä mladí, prevažne študenti. Medzi najaktívnejších patrili Dezider Šajgalík, Tibor Ličko, Gustáv Péner, Pavol Otiepka, Miroslav Čech, Andrej Bobok, Eugen Rackovič, Milan Berinský či Ivan Kállay. Úzko s nimi spolupracoval technický úradník Ján Imro ml. Podarilo sa mu obnoviť kontakty s bývalým spolužiakom, ktorého vysadili s vysielaczkou ako parašutistu zo ZSSR. Tým dosiahli výmenu cenných správ so zahraničím.

Na plné obrátky v Povstaní

Ilegálna skupina mala vynikajúce krytie, porady sa maskovali ako spoločné študijné posedenia. Protifašistické letáky rozmnožovali na ručne vyrobených želatínových blanách. Boli dobre informovaní aj o pripravách SNP, pretože vtedy pplk. Ján Imro bol členom ilegálneho Vojenského ústredia, ktoré viedol Ján Golian.

Po vypuknutí Povstania vystúpili členovia VRO z ilegality a zapo-

jili sa do dramatického spoločenského života v príslušnom revolučnom národnom výbore, na ošetrovniach zranených vojakov alebo ako dobrovoľníci vysokoškolského oddielu. Táto obetavá pomoc prinášala prvé obeť z radov VRO. Pri ťažkých bojoch v okolí Svätého Kríža nad Hronom položil svoj mladý život na oltár vlasti Andrej Bobok. Pri Banskej Bystrici zahynul Miroslav Čech. Po potlačení SNP mnohí pokračovali v ilegálnej práci, no gestapo zatklo Pénera a Berinského.

Napriek týmto stratám a stupňujúcemu sa teroru vykonávali sabotážne akcie rozličného druhu, podporovali partizánske oddiely v horách či narúšali telefonické rozvody. Po celý čas tak všetkými prostriedkami sťažovali život nemeckým okupantom.

VŠESLOVANSKÁ REVOLUČNÁ ORGANIZÁCIA

PROTINACISTICKÝ ODBOJ NA SLOVENSKU 1939-1945

Ludovít Laco Sabadoš

Titulná strana súkromnej publikácie Ludovíta L. Sabadoša.

Všeslovanská revolučná organizácia

Odpor proti ľudáckemu režimu sa začal formovať prinajmenšom súčasne so vznikom Slovenského štátu. Už 14. marca 1939 bývalí legionári z prvej svetovej vojny v Bratislave sformovali protestný list adresovaný Snemu.

Parafovali ho popri iných spisovateľ Jozef Gregor Tajovský a budúci veliteľ povstaleckej armády generál Rudolf Viest. Rovnaký postoj zaujali členovia telovýchovnej organizácie Sokol. Demokraticky zmýšľajúci študenti tlačili a rozširovali protivládne letáky, na uliciach zatierali hákové kríže a iné režimistické symboly.

Postupne sa vytvárali odbojové skupiny rozličného profesionálneho a politického zamerania, náboženského presvedčenia či národného pôvodu. Niektoré z občiansko-demokratického bloku sú zdokumentované podrobne, iné menej. Viaceré zrejme pre nedostatok podkladov stoja úplne na okraji pozornosti historikov. Platí to aj pre *Všeslovanskú revolučnú organizáciu*, ktorej zrod bol

odpoveďou na vpád hitlerovských armád na územie Sovietskeho zväzu 22. júna 1941. Jej zakladatelia pochopili, že sa naplnil čas, aby sa protinacistické hnutie slovanských národov zjednotilo.

V Moskve sa zišli zástupcovia emigrácií s Nemcami okupovaných slovanských štátov a slovanských národov ZSSR, aby sa dohodli na zvolaní „všeslovianskeho“ zjazdu. Ten sa konal 10. a 11. augusta 1941 v sovietskej metropole. Vzišla z neho výzva nabádajúca k spoločnému boju ujarmených národov proti Nemecku.

Všesloviansky výbor spustil rozsiahlu propagandu a na 4. apríla 1942 pripravil druhý zjazd – aj za účasti predstaviteľa Čechov, profesora Zdeňka Nejedlého, a Slovákov, exposlancu Národného zhromaždenia za KSČ Mareka Čulena. Moskovská výzva viedla k tomu, že vojaci v Slovenskej armáde operujúcej na území ZSSR začali odmietať bojovať proti červenoarmejcom a prebiehali na ich stranu alebo k sovietskym partizánom.

Kto bol Miloslav Kubáni?

K vedúcim činiteľom VRO spolu s Jozefom Klímom a Jánom Zelinkom-Winterom (neskôr komisárom partizánskeho oddielu brigády Za slobodu Slovanov a príslušníkom 1. čs. armádneho zboru v ZSSR) patrili aj Miloslav Kubáni.

Mladý Miloslav Kubáni

Narodil sa 7. augusta 1906 na Myjave v rodine učiteľa Ľudovíta Kubániho. Mal staršieho brata Valéra, mladšieho Dušana a sestru Annu. Do rodovej línie sa zaraďuje aj slovenský národný buditeľ, spisovateľ Samuel Kubáni, ktorý má zriadenú pamätnú izbu v rodnej obci Horné Zahorany v okrese Rimavská Sobota.

Kontakty na Myjave a v Bystrici

Po skončení základnej školy Miloslav absolvoval Štátnu hospodársku školu v Záturčí, dnes súčasť Martina. Následné štúdium na Zemskom záhradnícko-ovocinárskom ústave v Brne Bohuniciach ukončil v roku 1929. Bol zakladajúcim členom Sokola a úspešným cyklistickým pretekárom. Po návrate z vojenskej prezenčnej služby sa zamestnal v Mestskom záhradníctve v Bratislave, kde nepretržite pracoval vo všetkých odvetviach až do roku 1966. Vtedy sa už podnik nazýval Rekreačné služby mesta Bratislavy.

So zrodom Slovenského štátu v marci 1939 sa ťažko zmieroval. Hľadal možnosti, ako sa zapojiť do aktívneho odboja. Už v nasledujúcom roku sa stal členom VRO, priamo napojeným na ústredný výbor tejto organizácie. Ten ho povetnil nadviazaním a udržiavaním spojenia s inými ilegálnymi organizáciami, najmä v okolí Myjavy a Banskej Bystrice. Túto úlohu nepretržite plnil a o svojich výsledkoch pravidelne informoval významného činiteľa ilegálnej KSS Štefana Šebestu, ktorý tiež pochádzal z Myjavy.

Našiel sa zradca

Prostredníctvom svojho brata Valéra, ktorý ako veliteľ protiletectvej hlásnej služby Leonard 2 mal v služobných povinnostiach aj odpočívacie rozhlasového vysie-

lania z Moskvy a Londýna, zabezpečoval úzku spoluprácu so spravodajským oddelením ministerstva národnej obrany. Odbojári tak získavali podrobné informácie o situácii na jednotlivých frontoch.

Táto protištátna činnosť bola odhalená zradou. Nadporučík Valéra Kubániho zatklo 5. februára 1945 gestapo a v rámci 2. bratislavského transportu ho 1. apríla odviezli z bratislavskej železničnej stanice do Mauthausenu, kde ho aj s ostatnými popravili (bližšie Bojovník č. 7/2022).

Spolupráca bratov Kubániovcov zahŕňala aj dodávky zbraní odbojárom, ktoré potom prerazovali z Mudroňovej ulice do vidieckych skupín VRO. Miloslava zatkli orgány Ústrednej štátnej bezpečnosti v roku 1942 a uväznili v Justičnom paláci. Opakovane ho brutálne vypočúvali, jeho rodinu súdnym rozhodnutím deložovali z bytu.

Po dočasnom prepustení na slobodu sa opäť zapojil do ilegálnej práce. Rozširoval ilegálnu tlač, ktorú graficky upravoval maliar Štefan Bednár. Dostával ju od Skaličana Alexandra Pakana. Po potlačení SNP pomáhal zabezpečovať falošné doklady od Zola Nováka.

Nepretržitá ilegálna činnosť

Ilegálna činnosť Miloslava Kubániho trvala podľa doložených dokumentov nepretržite od polovice marca 1939 až do 4. apríla 1945, keď bola oslobodená Bratislava. Za najrelevantnejšie doklady o jeho ilegálnej činnosti môžeme považovať svedectvo komunistického funkcionára Alojza Milošoviča (nar. 1902) a generála Antona Rašlu (1911–2007). Po vojne sa stal zakladajúcim členom Zväzu protifašistických politických väzňov na Slovensku (SPROV), neskôr pôsobil v SZPB.

Tento výnimočný človek prežil po vojne život plný harmónie a lásky v kruhu najbližších. Až do konca (zomrel ako 90-ročný 13. júla 1996) udržiaval kontakty so svojimi priateľmi, spolubojovníkmi z VRO. Všetkým im patrí naša neskonala vďaka.

Miloslav Kubáni (v strede) na základnej vojenskej službe.

Bez nich by Povstanie nebolo

Brigita Schmögnerová, ekonómka

Foto: Martin Krno, archív redakcie

Krátko pred 55. výročím Slovenského národného povstania som na odbornom historickom seminári v Banskej Bystrici skonštatovala, že zámer uskutočniť toto podujatie vychádzal z uvedenia si krivdy. Názov podujatia znel Podiel slovenských národohospodárov na príprave SNP. A o krivdu ide preto, lebo keď sa hovorí o SNP, uvádzajú sa bežne iba mená politikov a vojakov. Mená ako Husák, Novomeský, Šmidke, Lettrich, Golian, Viest vošli do histórie, do učebníc (možno už nie všetky do nových učebníc) a do ľudovej pamäti. Takmer v zabudnutí však zostali iní, bez ktorých by SNP nemohlo vzniknúť a nemohla by prebehnúť ani jedna bojová akcia. Teda bez tých, ktorí zabezpečovali finančné a materiálne zdroje Povstania.

Ešte explicitnejšie to vyjadril vtedajší predseda SZPB Ján Husák. V súvislosti s hospodárskym a finančným zabezpečením Povstania citoval mená ako Imrich Karvaš, Peter Zaťko, Viliam Paulíny a dodal: „Chcem pri tejto príležitosti vyzdvihnúť skutočnosť, že nebyť aj tohto hospodárskeho a finančného zabezpečenia a vytvárania potravinových, finančných a materiálnych zásob doslova za chrbtom vtedajšej vládnej ľudáckej moci, neboli by sa dosiahli ani

ktorých je možné siahnúť, ak sa chceme dozvedieť viac o nepolitikoch a nevojakoch, bez ktorých by táto najvýznamnejšia udalosť novodobých slovenských dejín nemohla vzniknúť.

Osobnosť, akých sme veľa nemali

Ako súčasť podujatí, ktorými si Národná banka Slovenska pripomína 30. výročie svojho vzniku, prebehla nedávno medzinárodná vedecká konferencia s názvom Odkaz prof. Imri-

na základe Mníchovskej dohody a neskôr Viedenskej arbitráže muselo Česko postúpiť Nemecku a Slovensko Maďarsku veľkú časť svojho územia, musel riešiť, ako zabezpečiť prežitie takto zdecimovaného štátu.

Bol vysokopostaveným riadiacim hospodárskym pracovníkom a napokon guvernérom Slovenskej národnej banky. K integrite jeho osobnosti patrili aj jeho politický rozhľad, hodnotová orientácia a osobná odvaha, ktoré ho priviedli k rozhodnutiu pripojiť sa k povstaleckej Slovenskej národnej rade a finančne a materiálne zabezpečiť Slovenské národné povstanie.

Za kľúčový podiel na materiálnom a finančnom zabezpečení Povstania ho nemecká mašinéria odsúdila na trest smrti a väznica. V podlomenom zdraví ho pred popravou napokon zachránili spojenecké vojská. Ako mnoho organizátorov a účastníkov SNP, aj on bol súdený minulým režimom, po druhýkrát odsúdený na 17 rokov väzenia za

Imrich Karvaš ako svedok na Národnom súde s Jozefom Tisom v roku 1947.

stať členom HSLS a neskôr ako predseda Najvyššieho úradu pre zásobovanie (NÚZ) sa formálne stal členom vlády. Po skončení vojny sa pred súdom bez mimoriadnych ťažkostí obhájl a bol očistený od akýchkoľvek podozrení z prisluhovania ľudáckemu štátu.

Materiálna a finančná pomoc

Slovensko sa dostalo do „ochranného vzťahu“ s Nemeckom a na základe zmluvy sa stalo súčasťou nemeckého hospodárskeho priestoru. Karvaš riešil menovú odľuku od protektorátnej koruny, založenie slovenskej meny, platobnú dohodu s Nemeckom a zavedenie tzv. clearingu. To všetko vrátane založenia NBS museli riešiť aj prvé dve slovenské vlády po zániku ČSFR v roku 1993 a 1994.

V podmienkach zlatého štandardu pre stabilitu meny bolo potrebné zabezpečiť tzv. menové zlato. Časť mala byť deponovaná z československých zlatých rezerv, ale po obsadení Čiech si Nemci tieto zlaté rezervy ponechali. Často utajovaným exportom do tretích krajín získavalo Slovensko devízové rezervy, produkciou v slovenských baniach i zlato. Zbierka na národný poklad mnoho nevyniesla. Karvašovi sa neskôr podarilo zachrániť menové zlato presunom do Švajčiarskej národnej banky a Banky pre medzinárodné platby v Berne.

V prvých rokoch ťažila slovenská ekonomika z vojnovej konjunktúry a exportu do rozvíjajúcej sa Nemeckej ríše. Ako vojna pokračovala, začali sa aj u nás prejavovať väčšie zásobovacie ťažkosti. Okrem iného preto, lebo Nemci nástojili, aby sa čoraz väčšia časť slovenskej poľnohospodárskej a priemyselnej produkcie použila pre potreby vojnového Nemecka. Karvaš a jeho spolupracovníci vynaložili mnoho námahy a ne-

menej odvahy, aby tomu zabránili. Neskôr počas vyšetrovania v nemeckom zajatí to Karvašovi priťažilo.

Po vytvorení NÚZ, ktorý mal na starosti reguláciu vojnového hospodárstva, sa guvernérom SNB Imrich Karvaš stal jeho predsedom. Pre materiálne a finančné zabezpečenie Povstania boli obidve funkcie kľúčové. Ako uvádza Ludovít Hallon, blížiaci sa front, bombardovanie Bratislavy a hlavne rafinérie Apolky spojeneckými lietadlami pomohli Karvašovi získať súhlas s odsunom veľkej časti materiálnych zásob a obeživa (napr. pohonných hmôt, výbavy pre armádu, potravinových zásob a pod.) z Bratislavy na stredné Slovensko. Iba vďaka tomu sa po vypuknutí SNP všetko dostalo do rúk povstalcov a na určitý čas pomohlo zásobovať a financovať vojenské akcie a čiastočne aj obyvateľstvo povstaleckého územia.

Ak sa teda po 2. svetovej vojne Československo zaradilo medzi víťazné štáty, bolo to aj zásluhou Imricha Karvaša a jeho blízkych spolupracovníkov.

Imrich Karvaš, busta na NBS.

Dolný rad sprava Jozef Fundarek, Imrich Karvaš a Peter Zaťko.

vojenské ciele Povstania. (...) Tieto činy a aktivity patrili rovnako k hrdinským a odvážnym, ako boli bojové akcie, a mali by sme ich v širokom kontexte SNP a národnooslobodzovacieho boja klásť na rovnako dôležitú a významnú úroveň.“

V priebehu rokov sa spravodlivosť aspoň čiastočne učinilo zadosť. Vznikli viaceré odborné alebo beletristické diela predovšetkým o Imrichovi Karvašovi (Michal Schvarc, Ludovít Hallon: Kuza Karvaš, 2014; Milan Karvaš: Môj otec Imrich Karvaš, 2001) a o Petrovi Zaťkovi (Ivan Figura: Slovenský národohospodár Peter Zaťko, 2016), resp. oneskorené vydania ich pamäti (Imrich Karvaš: Moje pamäti. V pazúroch gestapa. Múzeum SNP, 1994 a úplné vydanie Spomienok Petra Zaťka, Múzeum SNP, 2021), po

cha Karvaša pre súčasnú hospodársku vedu a prax. Za účasti renomovaných domácich a zahraničných odborníkov a nadväzujúc na rozsiahle vedecké dielo tohto ekonóma hľadala odpoveď na otázky, ako prekonať aktuálne krízy, riešiť infláciu, ako prekonať zastaraný model rastu, ktorý nás drží v pasci nízkeho príjmu a je zodpovedný za zabrzdzenie dobiehania „starých“ štátov EÚ. Diskutovalo sa aj o humanistickom a sociálnom rozmere Imricha Karvaša a jeho odkaze pre dnešok.

Imrich Karvaš bol integrálnou osobnosťou. Nebol iba medzinárodne uznávaným vedcom a profesorom, ktorý prednášal v zahraničí. Krátky čas bol aj členom československej vlády ako minister bez kresla a neskôr minister priemyslu, obchodu a živností. V situácii, keď

údajnú vlastizradu a napokon v roku 1968 rehabilitovaný. Po návratoch z väzení sa na našu škodu jeho neuveriteľne rozsiahle vedomosti a praktické skúsenosti už nikdy nevyužili.

Po obsadení Čiech a Moravy a vzniku Protektorátu a samostatného slovenského štátu pod nátlakom Adolfa Hitlera sa Imrich Karvaš vrátil z Prahy do Bratislavy. Je známe, že prezidentovi Tisovi na ponuku, aby sa stal guvernérom Slovenskej národnej banky (SNB), odpovedal, že ako slobodomurár, bývalý minister československej vlády, ľavičiar, ktorý má za manželku Češku, nie je vhodnou osobou. Tiso to všetko vedel, ale potreboval odborníka na menovú politiku – a tým Karvaš bol. Nechcel od neho, aby sa politicky angažoval, no vzhľadom na svoju funkciu sa musel

Bojový krst ohňom pri Sokolove

Ioannis Sideropoulos, Praha

foto: archív autora

Jedna z prvých správ o bitke pri Sokolove hlásila: „Rota práporu Svobody pod velením poručíka Jaroša, ktorá v boji zničila 19 nemeckých tankov, šesť transportérov a 400 nepriateľov, sa nepohla ani na krok od obsadenej línie a v boji padla.“

Na začiatku marca 1943 dorazila na front pri východoukrajinskom meste Charkov prvá vojenská jednotka Čechov a Slovákov sformovaná v Sovietskom zväze. Išlo o posilnený peší prápor pod velením plukovníka Ludvíka Svobodu. O niekoľko dní sa pustil do smrteľného boja.

Totíž, koncom februára sa po mohutnej ofenzíve Červenej armády postup zastavil. V Charkovskej oblasti sovietske jednotky nedokázali pokryť celú frontovú líniu. Nemci to využili a spustili protiofenzívu. Pri obci Sokolovo sa strhol neúprosný boj medzi 1. samostatným čs. práporom a Wehrmachtom.

Hlavné velenie obrany Charkova vo februári až marci 1943 vykonával zástupca veliteľa Voronežského frontu gen. por. Dmitrij T. Kozlov. K dispozícii nemal veľa síl a bojaschopnosť tých, čo boli k dispozícii, výrazne komplikovali straty v predchádzajúcich bojoch, nedostatok paliva a munície. V čase obsadenia obranných postavení čs. práporom bolo Sokolovo zadnou líniou pre 25. gardovú streleckú divíziu gen. mjr. Pavla M. Šafarenka, ktorá bránila strednú časť línie Taranovka – Zmiev. Všetko priamo záviselo od toho, ako dlho na nej vydrží a koľko času bude mať Svobodov prápor na upevnenie svojich pozícií.

Široninova čata by to sama nezvládla

Bitka o Taranovku je známa najmä z príbehu o čate pod

velením por. Piotra N. Šironina. Spolu 25 bojovníkov za ňu získalo titul *Hrdina Sovietskeho zväzu*. Jej úlohou bolo prinútiť Nemcov postupujúcich na dedinu, aby sa obrátili a vystavili boky tankov palbe sovietskych protitankových diel pripravených na boj. Zdržať a nepustiť 6. nemeckú tankovú divíziu, postupujúcu v nasadenej formácii, by jedna čata fyzicky nezvládla.

Okupanti do večera obsadili južnú časť dediny a prelomili sa do centra. Široninovi odolali niekoľkým útokom a držali svoje pozície. Boje pokračovali v nasledujúcich dňoch so striedavým úspechom. Až 9. marca sa Nemcom podarilo z obce vyradiť 78. gardový strelecký pluk. No ich zdržanie pri Taranovke umožnilo Čechom a Slovákom zakopať sa a zorganizovať obranu. Navyše, sovietske velenie, keď sa od Svobodu dozvedelo, že prápor nemá takmer žiadne protitankové delostrelectvo, prijalo opatrenia na jeho posilnenie. Prápor dostal tri batérie 131. gardového delostreleckého pluku a batériu katúš z 440. gardovej mínometnej divízie.

Spomali nástup nemeckých vojsk

Piatu batériu pluku pričlenili 4. marca k čs. práporu, ktorý prevzal obranu v priestore farmy Mírgorod. Na základe rozkazu plk. Svobodu ju pripojili por. Otakarovi Jarošovi, vzápätí zaujala obranné postavenia

Plk. Ludvík Svoboda pred nastúpenou čs. jednotkou v Sovietskom zväze

na severovýchodnom okraji Sokolova. Jaroš si vybral kostol ako veliteľské stanovište, pretože bol najväčšou a najpevnejšou budovou v dedine. Práve do chrámu mali v prípade potreby ustúpiť jednotky, ktoré zaujali pozície na okraji Sokolova.

Siedmeho marca jednotky II. tankového zboru SS Obergruppenführera Paula Haussera prekročili Mžu pri obci Valki. Taranovka sa však ďalej bránila. Podľa československej verzie bitky Nemci o 13.30 vykonali prieskum pri severozápadnom okraji Sokolova so 14 tankami. Tie ostreľovali z dediny aj z druhej strany rieky, na čo nepriateľ ustúpil a na bojisku zostali tri údajne vyradené vozidlá. Časť nemeckých posádok však zostala v tankoch.

O 15.20 spustili palbu „zabiť“ tanky. V tom istom čase na Sokolovo z dvoch strán zaútočili nemecké tanky s motorizovanou pechotou na obrnených transportéroch. Rýchle zničenie protitankovej obrany určilo úspech útoku, ale napriek tomu hustá palba obrancov zastavila pechotu a nepriateľskí tankis-

ti sa bez jej krytu neodvážili ísť hlboko do dediny.

Podľa spomienok Ludvíka Svobodu sa Nemcom podarilo prebiť do stredu obce po piatej večer, pričom aktívne používali plameňomety. Pokus o presun tankov 179. brigády do protiútoky sa skončil bez toho, aby sa vôbec začal – prvý tank sa prepadol pod ľad. V tej chvíli sa ukázalo, že predná pozícia v Sokolove už nie je potrebná – rieka Mža sa stala pre tanky neprekonateľnou prekážkou. Ale rozkaz stiahnuť sa, ktorý vydal Svoboda, Jarošovi nestihol dôjsť, dostal ho len veliteľ 2. čaty František Němec, ktorý prevzal velenie nad zvyškami roty.

Pri Charkove proti spoločnému nepriateľovi

Neskoršie zhrnutie čs. práporu hlásilo 56 zabitých a 86 zranených, obišlo však otázku nezvestných osôb. Sotva sa dajú presnejšie určiť straty v boji o Sokolovo. O niekoľko dní neskôr, pri odchode z obkľúčenia, niektoré dokumenty zničili, aby sa nedostali do rúk Nemcov,

lebo by to mohlo viesť k represiam voči príbuzným vojakov v okupovanom Československu.

V knihe amerického historika Georgea Knipea *Posledné víťazstvo v Rusku* nájdeme opis: „Jedna bojová skupina zo 6. tankovej divízie išla do oblasti južne od Sokolova, ktoré bránilo 900 ľudí z 1. čs. pešieho práporu. O 15.00 dobyli Nemci Sokolovo, kde Česi zanechali 30 zbraní a viac ako 300 mŕtvych. Druhá bojová skupina divízie zostala uviaznutá v bitke pri Taranovke, kde sa sovietsky pluk stále držal s podporou niekoľkých obrnených transportérov. V tom čase mala 6. tanková divízia len poltucta bojaschopných tankov, hoci dostala ešte šesť plameňometných tankov. Niektoré roty divízijských plukov tankových granátnikov tvorilo iba 10–15 ľudí.“

Bez ohľadu na to, čo hovorili politici z rozličných krajín vtedy a teraz, v marci 1943 neďaleko Charkova československí a sovietski vojaci bojovali proti spoločnému nepriateľovi.

(red. krátené, medzititulky redakcia Bojovník)

Prvý sovietsky hrdina zo zahraničia

Prvým zahraničným vojakom, ktorého vyznamenali titulom Hrdina Sovietskeho zväzu, sa stal poručík, od 5. mája 1945 posmrtno kapitán, Otakar Jaroš. Bol veliteľom prvej roty 1. samostatného čs. pešieho práporu v rámci 25. gardovej streleckej divízie 3. tankovej armády Voronežského frontu.

Otakar Jaroš sa narodil 1. augusta 1912 v severočeskom meste Louny. V roku 1934 absolvoval elektrotechnickú školu v Prahe, no vydal sa na vojenskú dráhu. Od roku 1934 slúžil v 17. pešom pluku, o tri roky neskôr absolvoval Vyššiu vojenskú školu v Hraniciach na Morave. Potom slúžil v 4. spojovacom prápore.

Po okupácii českých krajín nacistickým Nemeckom emigroval do Poľska a odtiaľ do ZSSR. Vo februári 1942 vstúpil v Buzuluk (Orenburská oblasť) do 1. samostatného čs. práporu plk. Ludvíka Svobodu. Prvá rota pod velením por. Jaroša začiatkom marca 1943 prijala „krst ohňom“, keďže obzvlášť prudké boje sa odohrali 8. marca pri obci Sokolovo v Charkovskej oblasti Ukrajiny.

Proti Jarošovej rote, ktorá bránila Sokolovo, sa vrhli Nemci v sile 60 tankov a motorizovanej pechoty. Počas ofenzívy sa nepriateľovi podarilo obísť dedinu, ale jej obrancovia pokračovali v boji v obkľúčení a neposkytli Nemcom možnosť prekročiť strategickú rieku Mžu. Agresori utrpeli značné straty, no smr-

ťou chrabrych zomrelo aj mnoho Čechov a Slovákov. Medzi nimi nebojácny dôstojník Otakar Jaroš. Pochovali ho do spoločného hrobu s bojovými druhmi v obci.

Dekrétom Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR zo 17. apríla 1943 mu udelili posmrtno za majstrovské riadenie jednotky, za hrdinstvo a preukázanú obetavosť titul *Hrdina Sovietskeho zväzu*. Jaroš sa tak stal prvým cudzincom, ktorého Sovieti ocenili svojím najvyšším vyznamenaním. V tom istom roku bol posmrtno vyznamenaný aj Radom V. I. Lenina a neskôr v roku 1943 Vojenským krížom 1939, v roku 1944 medailou Za zásluhy a v roku 1948 Radom Bieleho leva Za víťazstvo I. stupňa. (IS)

Hrdina Sovietskeho zväzu Otakar Jaroš

Záujem o naše aktivity nás teší

Jozef Mravík, predseda ZO SZPB Partizánske

Na výročnej členskej schôdzi základnej organizácie sa zúčastnilo takmer 60% zo 106 členov. Medzi nimi nechýbala ani účastníčka SNP Agneša Minárová, hosťom bol aj primátor Jozef Božík. Pre pandémiu sme sa zúčastňovali najmä podujatí, ktoré organizovalo mesto. V tejto súvislosti sme požiadali primátora o pomoc pri starostlivosti o hrob jedného z hlavných organizátorov protifašistického partizánskeho hnutia na Ponitří Albína Grznára.

Naši členovia nechýbali ani na oslavách SNP v Banskej Bystrici, na Jankovom vŕšku, vojenskom cintoríne Háj Nicovô v Liptovskom Mikuláši, na Slavíne či pochoďe Náučným partizánskym chodníkom Skýcovom a Zlatnom. Navštívili sme Areál slovenských kultúrnych pamiatok, povstaleckú obec Čierny Balog, Múzeum partizánskej brigády Jána Žižku v Bánovciach nad Bebravou, pamätník Brezina a Veľkú a Malú Skalku pri Tren-

číne. Tričkom s logom SZPB sme za aktivitu ocenili Danielu Turčekovú, Máriu Palušovú a Martu Hudečekovú. Čestné ocenenia dostali Angela Siakelová, Jarmila Hučková, Ladislav Paluš, Margita Slivková a Vlasta Štefáková.

Medzi najväčšími na Slovensku

Za presadzovanie odkazu SNP a ochotu a obetavosť urobiť viac ako iní, za podiel na rozvoji našej ZO a rozkvet a prosperitu nášho mesta udelila ÚR SZPB medailu III. stupňa M. R. Štefánika Anne Badinskej. Agneši Minárovej udelilo MO SR pamätnú medailu pri príležitosti 104. výročia ukončenia 2. svetovej vojny za osobnú pomoc partizánom v skýcoveckej a zlatomoraveckej oblasti.

V rokoch 2020 až 2022 nám pribudlo 24 nových členov a umrelo 15. Sme tak najpočetnejšou ZO v prievidskej oblasti, 15. na Slovensku a v prepočte na počet obyvateľov mesta 10. v celej SR. Ako druhí sme pred vyše rokom založili Klub mladých priateľov SZPB na čele s Marekom Schönom. Aj takto sa preja-

vuje neustála aktívna podpora zo strany primátora Jozefa Božíka, ktorá si zaslúži našu vďaku. Opačne hodnotíme postoje členov vlády k SZPB, (ne)morálne prešľapy ministra Nad'a, nedostatočnú finančnú podporu SZPB.

Všetci členovia nášho Klubu mladých priateľov SZPB sa môžu pochváliť dekrétom. foto: autor

Napokon naše poďakovanie patrí za účinnú podporu, informovanie členov a verejnosť o aktivitách a zámeroch ZO redakciám TEMPO a Bojovník.

Šikovní mladí

Pokiaľ ide o ďalšiu činnosť, okrem účasti na tradičných oslavách chceme zorganizovať Pochod vďaka osloboditeľom s Klubom mladých priateľov SZPB, mestom a školami, vyhlásiť vedomostnú súťaž k oslobodeniu mesta, získať nových členov spomedzi mladých, požiadať o prostriedky na opravu pamätníkov, pamätných miest a vojnových hrobov podľa zákona č. 130/2005 Z. z.

Je dobré, keď šikovní mladí ľudia hovoria ostatným, za čo demonštrovať, proti čomu protestovať, prečo a čo správne definovať, usilovať sa vidieť príčiny a chápať a predvídať následky – a to všetko dokázať povedať a napísať v rodnom jazyku. Máme však pocit, že hlas starších a starých už tak dobre nepočuť. No nemali by sme ostať nevšímaví a mali by sme mladým pomáhať udržiavať presvedčenie a nádej. Veď sú schopní a dokážu to.

Noví členovia v Senci

Ján Rohár, člen výboru ZO SZPB Senec

Výročnú členskú schôdzu našej ZO využili bývalý primátor a poslanec BSK Dušan Badinský či učiteľka dejepisu Dominika Marčanová na vstup do našich radov. Krátko pred zasadnutím sa naopak konal pohreb nášho najstaršieho člena Ladislava Neuwirtha a len pár týždňov predtým ZO opustila aj najstaršia členka Zuzana Bacigálová.

Za posledný rok sme okrem iných podujatí zorganizovali tradičný Beh oslobodenia, poznávací zájazd Po stopách SNP a oslobodenia, súťaže a besedy pre mládež. Nechýbali sme na oslavách 30. výročia prijatia Ústavy SR. Tajomníčka ObV Bratislava Katarína Frišová vyzdvihla aktivity ZO SZPB a požiadala jej členov, aby sa vo väčšej miere zapájali aj do aktivít oblastnej organizácie. Predseda partnerskej ZO SZPB Nový Svet Štefan Hrubý sa nám poďakoval za aktívnu účasť na ich oslavách SNP, ktoré sú každoročne najväčšie v seneckom okrese.

Odchádzajúci člen výboru Ján Koczka a odchádzajúca pokladníčka Irma Farkašová si prevzali medailu M. R. Štefánika III. stupňa. Staronovým predsedom sa stal Zdenko Marton. Pamätnú plaketu za výraznú pomoc pre ZO získal aj bývalý primátor mesta Dušan Badinský. V tomto roku o. i. usporiadame besedu s účastníčkou SNP Annou Bergerovou i školské a mestské kolá súťaže Medzníky druhej svetovej vojny.

Zdenko Marton odovzáva medailu M. R. Štefánika III. stupňa Jánovi Koczko. foto: autor

Schôdza i divadelné predstavenie

Ján Slosiarik, predseda ZO SZPB Dobrá Niva

Pri príležitosti 78. výročia oslobodenia našej obce sa uskutočnila slávnostná členská schôdza. V slávnostnom som pripomenul dni oslobodenia aj autentickými spomienkami Jána Paulínyho. Poukázal som na hrôzy súčasnej vojny na Ukrajine a potrebu jej ukončenia zasadnutím dotknutých strán za spoločný rokovací stôl.

O rokovaní a prijatých záveroch oblastnej konferencie vo Zvolene informoval Zdenko Zajac. Jemu, Jánovi Kyseľovi a Márii Žilkovej za dlho-

ročnú a zodpovednú prácu odovzdal pamätne listy predseda ObV SZPB vo Zvolene Miroslav Náhlík, ktorý sa stal členom našej ZO. Jánovi Kyseľovi sme zablahoželať k významnému životnému jubileu – 80 rokov a Štefanovi Bezekovi k sedemdesiatinám. Po skončení schôdzy sme sa zúčastnili na pietnom akte pri pamätníku padlým počas 1. a 2. svetovej vojny, kde sa prihovril starosta Milan Jakubík a básne predniesli žiačky základnej školy.

Slávnostný deň sme ukončili v kultúrnom dome divadelným predstavením ochotníkov z Divadla Zelenka „Detvianska nátura“. Výborné herecké výkony nám ponúkli pekný umelecký zážitok.

Živá diskusia na schôdzi v Dobrej Nive. foto: autor

Výročie oslobodenia Veľkej Lomnice

František Pompura, predseda ZO SZPB

Členovia našej ZO a obyvatelia obce si 27. januára 2023 pripomenuli 78. výročie oslobodenia pietnym aktom pri pamätnej tabuli umiestnenej na budove obecného úradu položiením kytice vďaky.

Pri pamätnej tabuli vo Veľkej Lomnici. foto: autor

Ani v Bratislave nezabudli na ženy

Branislav Balogh, foto: autor

Oblasťný výbor SZPB Bratislava pripravil 9. marca pre členky a funkcionárky posedenie pri príležitosti MDŽ. V úvode podujatia ObIV si účastníčky vypočuli clivé verše básne Matka od Martina Rázusa. Následne im znovuzložený predseda ObIV Martin Krno poďakoval nielen za lásku a dary života, ktoré odovzdávajú, ale aj za množstvo drobnej, užitočnej a neraz prehladanej práce pre Zväz.

Ocenil ich schopnosť zvládať množstvo rolí, či už ako matiek, pracovníčok alebo povinností v domácnosti. Predstavil prítomným výsledky Oblasťnej konferencie a plánované podujatia. Najbližšie bude 4. apríla spomienka na oslobodenie hlavného mesta na Slávine. Predseda SZPB Pavol Seč-

kár predniesol prípitok na zdravie oslávenkýň. Vzápätí odovzdal partizánke Anne Bergerovej ocenenie Ústrednej rady Čestná funkcionárka SZPB za vyše 30-ročné pôsobenie na čele jednej z bratislavských ZO.

Podpredseda ÚR SZPB Jozef Ťažký takisto poďakoval ženám za všetko, čo pre spoločnosť ro-

Bratislavská oslava MDŽ, druhá zľava Ružena Šmihlová, predsedníčka ZO SZPB v Bernolákove.

bia, a zažalal im mnoho zdravia, starostlivých mužov, poslušné deti či vnúčatá. Noví členovia Predsedníctva ObIV odovzdali prítomným kvety a ta-

jomníčka Katarína Frišová ponúkla osadenstvo pripraveným občerstvením. V diskusii predsedníčka ZO z Bernolákova Ružena Šmihlová vyzdvihla úlohu

ženskosti. Ako uviedla, jej organizácia má už 153 členov a vyzvala ostatných, aby pokračovali v šírení a udržiavaní tradícií boja za národné oslobodenie.

Pripomienka prvého transportu

Anna Ondrušková, riaditeľka Tatranskej galérie v Poprade

Každoročne si pripomínáme smutné výročie prvého transportu židovských žien a dievčat zo Slovenska. Odišiel 25. marca 1942 zo železničnej stanice v Poprade. V tzv. dobytčích vagónoch bolo v ten deň do Auschwitzu vypravených 1000 dievčat a mladých žien (jedna pri presune vlakom zomrela) v domnienke, že cestujú za prácou. Do nacistických koncentračných a vyhladzovacích táborov poslala slovenská vláda v období druhej svetovej vojny vyše 70-tisíc Židov.

Súčasťou spomienkového programu v našej galérii je výstava Pamäť miesta a mesta, ktorá reflektuje hrôzy holokaustu prostredníctvom ôsmich generácie rozdielných umelcov: Imrich Weiner-Kráľ, Adolf

Frankl, Ľudovít Feld, Elena Lazinová, Anna Hausová, Ľubomír Stacho, Boris Németh a Štefan Koval'.

Zaujímavé boli aj prednášky. Napríklad profesor psychológie z John Brown University v USA Kevin E. Simpson hovoril na málo známu tému Futbal pod hákovým krížom. Akademický riaditeľ Mats Tangestuen z Nórskeho Jødisk Museum v Osle priblížil holokaust v Nórsku. Podujatie spestril koncert skupiny Mojše Band a dokumentárny film s výpoveďami preživších žien prvých transportov. Na záver sa konal pietny akt pri pamätnej tabuli na železničnej stanici.

Je stále potrebné pripomínať hrôzy fašizmu a upozorňovať na rôzne extrémistické prejavy aj v súčasnej dobe. Sociálna spravodlivosť, rovnosť šancí, prístup k vzdelaniu a rešpekt k jazyku, kultúre a ľudskej dôstojnosti sú silnými nástrojmi na zlepšenie spolunažívania.

Vytvorme padlým dôstojné miesta

Pavel Bahník, predseda ZO SZPB Cetuna

Poslednú februárovú nedelu každoročne obec Bzince pod Javorinou v spolupráci s ObIV SZPB Nové Nesto nad Váhom organizuje pietny akt pri pomníku padlých a umučených v Cetune pri príležitosti výročia partizánskeho boja. Ten u nás bol krvavou epizódou niekoľko mesiacov trvajúceho odboja partizánskych oddielov voči okupačným silám a ich domácim kolaborantom.

V osudný deň 27. februára 1945 pritiahla do Cetuny protipartizánska jednotka Edelweiss a členovia Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy, aby potlačili partizánske hnutie a zlikvidovali partizánsky oddiel Hurban. Boj to bol neúťostný a krvavý. Padlo v ňom 16 partizánov aj so svojim veliteľom Milošom Uhróm. Do smútku sa ponoril celý kraj pod Javorinou. Útechou mohla byť len vidina slobodnej jari, ktorá sa približovala víťazným postupom Červenej armády a Rumunskej kráľovskej armády.

Dnes je veľmi málo tých, čo si na tieto udalosti pamätajú. A ľudia možno pod vplyvom bežných starostí na ne zabúdajú. Preto je dôležité si ich pripomínať. Nevieme sa inak odvďačiť padlým hrdinom, než tým, že si uctíme ich pamiatku. Súčasťou spomienky bolo aj odhalenie pamätníka na mieste, kde bol po boji dočasne pochovaný veliteľ oddielu Hurban Miloš Uher a jeho zástupca Anton Jakubík. Pamätník sa nachádza v lese nad Cetunou a dá sa k nemu dostať od centrálného pamätníka po žltej značke.

Vzhľadom na to, že ubúda tých, ktorí si ešte pamätajú, kde bol dočasný hrob umiestnený, je dôležité, aby bolo toto miesto dôstojným spôsobom zviditeľnené. Veď často na svojich prechádzkach po okolí chodíme po miestach, kde pôsobili partizáni, no vôbec nevieme, čím sú tieto lokality významné. Aj keď čas pomaly zakrýva stopy významných historických udalostí, je našou povinnosťou pripomínať si ich, aby sme nezabúdali a aby sa podobná história už nikdy nezopakovala.

Výročie oslobodenia sme si v Hnúšti pripomenuli 23. januára 2023 pri pomníku padlým hrdinom. Primátor Martin Pliešovský zdôraznil, že tieto tragické a bolestivé, avšak významné medzníky je potrebné pripomínať súčasnej i ďalším generáciám. Predseda ZO SZPB Pavel Kysel' vyzval mladých, aby nedopustili návrat fašizmu a opakovanie tragickej histórie. Každá vojna je krutá, lebo v nej prichádzajú o život nevinní bez ohľadu na vek, pohlavie, politické či náboženské presvedčenie.

Text a foto: Olga Bercellová, tajomníčka ZO SZPB v Hnúšti

Dve desiatky obyvateľov Brusna sa zišli 23. marca pri miestnom pamätníku obetiam 2. svetovej vojny, aby si pripomenuli hektické chvíle, keď k nám dorazila sloboda. Slávnostné zhromaždenie s pietnym aktom položením vencov zorganizovala ZO SZPB, ZO Jednoty dôchodcov a Obecný úrad Brusno. Nechýbala ani delegácia ObIV SZPB v Brezne. Starosta Igor Švec ocenil skutočnosť, že sa naša obec už 78 rokov rozvíja v podmienkach slobody a mieru.

Text a foto: Karol Uhrík, predseda ZO SZPB v Brusne

Spomienková slávnosť v Cetune.

foto: autor

• **Banská Bystrica:** Emília Plajová 83, Darina Ridzonová 81, Ľubica Uhrínová 75, Mária Gažúrová 80, Eva Spišáková 60, Viera Sikel'ová 83, Viola Bartánusová 83, Elena Chriateľová 70, Bc. Peter Paleš 45, Andrea Kozáková 55, Mgr. Barbara Tomková 50, Jaroslav Kováč 70, Bc. Dana Lichá 55, JUDr. Igor Štefánik 85, Mária Chudá 85, Juliana Uramová 86, Viera Chalmovská 84 a Gabriela Baloghová 93 rokov.

• **Banská Bystrica – Radvaň:** Emília Pajová 83, Darina Ridzonová 81, Ľubica Uhrínová 75, Mária Gažúrová 80, Eva Spišáková 60, Viera Sikel'ová 83 a Viola Bartánusová 83 rokov.

• **Bardejov:** Anna Sobeková 65, Lýdia Piovarcsyová 90, Mária Kurčíková 70, Magdaléna Čanová 81, Ján Basista 83 a Ján Jurčíšin 75 rokov.

• **Bernolákovo:** Marta Pochybová 70 rokov.

• **Blatná Polianka:** Mária Pallaiová 90 rokov.

Bojnice: Ing. Rastislav Lauko 83, Jolana Hraňová 87 a Mgr. Oskar Bielik 96 rokov.

• **Bratislava:** Karola Ševčíková 70, Zdenka Lapáková 92, MVDr. Pavel Dobrocký 91, Ing. Karol Kuna 95 a Lýdia Piovarcsyová 90 rokov.

• **Brezno:** Jaroslav Ďalák 70 rokov.

• **Brusno:** Vladimír Slabecius 65 a Mgr. Zdenka Bakšová 80 rokov.

• **Budiná:** Milan Gábor 83 rokov.

• **Čaňa:** Majka Bujalošová 35, Magdaléna Škovránová 75, Veronika Holzbárová 65, Ladislav Rusnák 88, Mária Ňarjašová 65, Štefan Čigaš 75, Štefan Kozma 89, Bernard Borovský 65, Anna Majorošová 75, Eva Miľová 60, Bartolomej Varga 86, Ľubomír Jakab 55, Oľga Džundová 65 a Jozef Škovrán 81 rokov.

• **Cetuna:** Anna Krajčovičová 74 a Božena Valachová 83 rokov.

• **Cinobaňa:** Jozef Činčura 70, Mária Gombalová 85, Anna Hanová 85 a Michal Šarkan 60 rokov.

• **Dolný Kubín:** Jaroslav Rišian 86, Ing. Ivan Kasanický 80 a Dušan Zvara 85 rokov.

• **Družstevná pri Hornáde:** Beata Ivančinová 70 rokov.

• **Hniezdné:** Anna Bodyová 70, Pavol Ružbašan 75, Anna Gudánková 75, Marta Krafcíková 80, Božena Marchevková 70, Jozef Kovalčík 75 a Ing. Milan Pardus 65 rokov.

• **Hnúšť'a:** Mária Morongová 75 rokov.

• **Hostie:** Mária Magušínová 75 rokov.

• **Hrušov:** Cecília Filusová 70 a Mária Mištová 70 rokov.

• **Humenné:** Anna Cicková 88, Božena Kozáková 87, Oľga Kušnírová 65, Zuzana Bachurová 75, Helena Firdová 90, Mária Židziová 65, Helena Kocáková 85, Dušan Hrivňak 75, Erika Zelmanovičová 75, Viera Finková 70, Božena Stašková 70 a Nadežda Jusková 70 rokov.

• **Hunkovce:** Jozef Zribko 50 rokov.

• **Galanta:** Eva Kubovičová 75, Alena Fahnová 65 a Mgr. Marian Naster 40 rokov.

• **Jakubany:** Katarína Stenpová 70 a Jaroslav Rydzik 45 rokov.

• **Jakušovce:** Ján Smetanka 65 rokov.

• **Jarabina:** Júlia Hlinková 85 rokov.

• **Jenkovce:** Mária Žecová 84 rokov.

• **Kalinovo:** Oľga Maďarová 93 rokov.

• **Kamienka:** Helena Lazarčíková 70 a Mária Kuščáková 82 rokov.

• **Kokava nad Rimavicou:** Jolana Jacová 75 a Mária Babicová 81 rokov.

• **Kokšov – Bakša:** Ivan Hegeduš 35 rokov.

• **Kolačkov:** Veronika Krajčovičová 70 a Mgr. Anna Zamišková 55 rokov.

• **Košice:** Šarlota Lošáková 83, Ing. Nadežda Bartošová 65, Ing. Peter Seman 65, Galina Burešová 87, Anna Školová 87, Anna Klešíková 81, Alojz Haring 98, Mária Kardošincová 85, JUDr. Miloslav Grega 75, Ing. Taňa Novotná 60, Libuška Gajdošová 84, Oskar Winkler 82 a Ladislav Číž 80 rokov.

• **Kurov:** Katarína Pituchová 82 rokov.

• **Kyjev:** Michal Kyšľa 70 a Juraj Dirga 80 rokov.

• **Lehôtka:** Mária Jančová 93 rokov.

• **Lipany:** Štefan Blichár 70 rokov.

• **Lipovec:** Emília Vojvodová 85 rokov.

• **Lubľa:** Mgr. Magda Gejdošová 75 rokov.

• **Lubietová:** Elena Koliková 81 rokov.

• **Lučenec:** Helena Nagyová 82, Irena Zambová 97, Anna Ballová

75, Anna Juhaniaková 83 a Miroslava Strémiová 82 rokov.

• **Málinec:** Mária Kancková 60 rokov.

• **Martin:** Daniel Medzihradský 75 a Božena Repková 70 rokov.

• **Medzev:** Edita Lacherová 82 rokov.

• **Medzilaborce:** Milan Hricko 65, Monika Kandričáková 50, Jozef Pakoš 75 a Andrej Ufnár 83 rokov.

• **Michalovce:** Mgr. Juraj Vetrecin 65, Juraj Hocman 45, Jozef Zabadal 70, Katarína Zajacová 83, Jolana Hrabovská 82, Helena Copáková 84 a Anna Halásová 80 rokov.

• **Myjava:** Oľga Plesníková 83 a Emília Radičová 80 rokov.

• **Nacina Ves:** Mária Hricová 65 rokov.

• **Nitra:** Jozef Havel 80 rokov.

• **Nová Baňa:** Anna Šurková 86, Jolana Vozárová 75, Ľudovít Kašuba 82 a RSDr. Bohuš Kubinský 80 rokov.

• **Očová:** Pavel Dorot 84 rokov.

• **Petrovce nad Laborcom:** Ján Čurný 70 rokov.

• **Pliešovce:** Marian Ostrihoň 60 a Anna Rausová 88 rokov.

• **Podolínec:** Božena Zavacká 75 rokov.

• **Podrečany:** Monika Fiľová 55 rokov.

• **Pohorelá:** Mária Poláková 83, Jozef Putnok 75, Júlia Tlučáková 91, Jozef Malecký 65 a Mária Sýčová 70 rokov.

• **Poltár:** Anna Pachotová 70 a Jolana Zacharová 82 rokov.

• **Prešov:** Marianna Lapošová 30 rokov.

• **Prievidza:** Anna Zavadská 81, Elena Drahošová 81 a Mária Marešová 83 rokov.

• **Revúca:** Štefan Kunštár 70, Ondrej Štecz 70 a Eduard Petrovič 50 rokov.

• **Rimavská Sobota:** Ivan Hofman 94 a Šarlota Čomorová 86 rokov.

• **Šambron:** Štefan Bobuľský 40, Ján Katrenič 70, Peter Žemba 55 a Ján Karafa 70 rokov.

• **Šarišské Jastrabie:** Eliáš Labaš 80, Marta Somičová 75, Anna Rabíková 60 a Anna Šenitková 70 rokov.

• **Senec:** Martina Lacková 45 a Irena Štiulungová 74 rokov.

• **Sliach:** RSDr. Juraj Bobor 82 rokov.

• **Stará Ľubovňa:** Viliam Hudec 60, Ján Foľvarký 75, Michal Mojcher 70, Monika Obrochtová 45,

Helena Kičurová 82, PaedDr. Michal Biganič 65 a Ing. Václav Homišan 70 rokov.

• **Stará Turá:** Anna Halinárová 65, Jarmila Halabrinová 75, Ján Tomeš 76 a Anna Vargová 80 rokov.

• **Strážske:** Ing. Vladimír Dunajčák 65, Matilda Goroľová 81, Amália Mochťáková 65 a Anna Schudichová 75 rokov.

• **Stropkov:** Jozef Glinský 70 rokov.

• **Sučany:** Viera Srncová 86 rokov.

• **Svidník:** Jozef Bílý 74 a Juraj Vančíšin 75 rokov.

• **Svit:** Ing. Ivan Zima 60 a Ing. Ivetta Čirská 78 rokov.

• **Tokajik:** Ján Fečko 75 rokov.

• **Trenčín:** Elena Rezníčková 83, Karol Smržík 83, Pavol Mikušat' 80 a RSDr. Milan Černenko 70 rokov.

• **Trhovište:** Ľuboslava Tkáčová 60 rokov.

• **Turany:** Kveta Učňová 80, Milan Hulec 87, Pavol Múkera 84, Ján Pavlík 70 a Pavel Pohánka 50 rokov.

• **Uderiná:** Ing. Dušan Mánik 80 a Ing. Ivana Galádová 40 rokov.

• **Vagrinec:** Jozef Žák 70 a Mária Simčáková 60 rokov.

• **Vráble:** Alžbeta Vozofová 84, Anna Miháliková 85, Mária Uhrinová 65, Mgr. Helena Haulíková 80, Mária Berhelová 85 a Jozef Nilaš 80 rokov.

• **Žabokreky nad Nitrou:** Jozef Magdolen 65 rokov.

• **Zalužice:** Miroslav Loch 70 rokov.

• **Zbudza:** Matilda Ferková 94 rokov.

• **Zemianske Kostol'any:** Mária Komorová 60 rokov.

• **Žiar nad Hronom:** PaedDr. Jana Handzelová 60, Eva Kozová 70, Ing. Emília Snopková 82 a Valéria Barčíková 83 rokov.

• **Zlatá Baňa – Sekčov:** Eva Hvizdová 74 a Oľga Kapraľová 65 rokov.

• **Zlatníky:** Jozef Ország 86 a Mirko Januška 74 rokov.

• **Zvolen:** JUDr. Eva Železníková 65 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Belá – Dulice:** so 72-ročným Pavlom Gregorom.

■ **Bojnice:** s 95-ročným Mgr. Oskarom Bielikom.

■ **Brezno:** s 94-ročným Štefanom Giertlom.

■ **Čierny Balog:** s 80-ročnou Margitou Pepichovou.

■ **Dolný Kubín:** s 96-ročnou Paulínou Kupčovou.

■ **Lipany:** s 92-ročnou Máriou Hromjákovou.

■ **Prešov:** so 70-ročným Jozefom Greňom.

■ **Prievidza:** so 75-ročnou Danicou Zelenianskou a so 66-ročnou Annou Chudou.

■ **Stropkov:** so 75-ročným Tomášom Manduľom.

■ **Suché:** s 90-ročným JUDr. Jánom Košičanom.

■ **Topoľčany:** s 88-ročnou Ľudmilou Chočlíkovou.

■ **Turany:** so 61-ročným Jozefom Raffajom.

Česť ich nehyńúcej pamiatke!

Pavel Zibrin

Priamy účastník domáceho odboja Pavel Zibrin z Veľkých Teriakoviec nás navždy opustil 4. januára 2023 vo veku 97 rokov. Narodil sa 25. júna 1925 v rodine krajčira v Nižnom Skálniku. Aj on sa vyučil za pánskeho krajčira. Neskôr pracoval ako mechanizátor na JRD vo Veľkých Teriakovciach. Väčšinu života prežil so svojou manželkou Gizelou Zibrinovou v rodinnom dome v Malých Teriakovciach. S láskou tu vychovali svoje tri dcéry, ktorým okrem rodičovskej lásky dali aj vzdelanie a svojim príkladným životom ich viedli k úcte k ľuďom. Podstatnú časť svojho života vykonával Pavel Zibrin funkciu predsedu MNV v obci Rimavská Baňa, odkiaľ odišiel do dôchodku. Keď už manželom ubúdalo síl, prišli za svojimi dcérami do Košíc, ktoré sa o nich s vďakou príkladne starali až do konca. Manželia prežili vo vzájomnej úcte a porozumení spoločných 67 rokov života. Po smrti manželky venoval Pavel Zibrin svoju lásku vnúčatám a pravnúčatám.

Od augusta 1944 do 22. januára 1945 bol príslušníkom partizánskej brigády Jánošík v úseku Čierny Balog, Klenovec Rimavská a Ratkovská dolina, kde pracoval ako rozviedčík. Bol dlhoročným členom SZPB a držiteľom 255. Ako morálne ocenenie mu boli udelené viaceré medaily pri príležitosti výročí SNP a rôzne čestné uznania, rezortné vyznamenanie Vzorný pracovník NV a štátne vyznamenanie Za vynikajúcu prácu v NV. Pre všetkých členov rodiny bol „ockom Paľkom“, ktorý by každému dal aj to posledné. Medzi jeho celoživotné záľuby patrilo včelárstvo, bol tiež vášnivým poľovníkom a veľkým milovníkom psov a prírody. Veľmi rád jazdil autom.

Česť jeho pamiatke!

Priama účastníčka SNP Margita Galová oslavuje jubileum

Pavol Pulík-Hreha, tajomník ZO SZPB Zlatá Baňa-Sekčov

Naša posledná žijúca priama účastníčka SNP Margita Galová sa dňa 7. marca 2023 dožila krásneho životného jubilea, 93 rokov. Pri tejto príležitosti jej zblahoželali predseda ZO SZPB Zlatá Baňa-Sekčov Pavol Pulík-Hreha spoločne s tajomníkom ZO. Jubilantke zaželeli hlavne pevné zdravie, šťastie v rodine, veľa úsmevov na tvári a Božieho požehnania. Oslávkyňa privítala hostí s veľmi pozitívnou náladou, za čo patrí vďaka aj jej dcére Helenke Baľuškovovej, ktorá ju zahŕňa neustálou láskou a opaterou.

Storočnica generála Jána Husáka

Viliam Longauer,
tajomník ÚR SZPB

V týchto dňoch by sa generálporučík Ján Husák dožil sto rokov. My, členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov si s hlbokou úctou často spomíname na neho ako na osobnosť, človeka, ktorý v SNP so zbraňou v ruke bránil povstalecké územie od Popradu, Telgártu, Červenej Skaly až po srdce Povstania.

Narodil sa v rodine chudobného roľníka v Sasinkove (okres Trnava) 12. apríla 1923. Prešiel rozličnými povolaniami – od robotníka až po vysokého štátne-

ho zamestnanca. V októbri 1943 nastúpil na základnú prezenčnú službu v Poprade. Ako slobodník v 1. čs. armáde na Slovensku so svojou jednotkou bránil postup fašistických vojsk smerom na Banskú Bystricu. Neskôr sa stal partizánom v oddieli Národný pomstiteľ, v okolí obcí Skýcov a Zlatno bojoval až do konca marca 1945. V roku 1988 inicioval založenie tradičného športovo-náučného podujatia Pochod partizánskym chodníkom Zlatno – Skýcov, kam sa neskôr aj presťahoval.

Po oslobodení sa stal profesionálnym vojakom. Pôsobil na rozličných postoch vo viacerých

mestách ČSSR, v rokoch 1968 až 1976 na ministerstve národnej obrany v Prahe, kde ešte predtým absolvoval Vojenskú akadémiu. Od roku 1976 pracoval s hodnosťou generálmajor vo funkcii zástupcu náčelníka technického výboru členských štátov Varšavskej zmluvy v Moskve. Vo februári 1986 odišiel do dôchodku.

Po celý život bol aktívny v SZPB

Ján Husák bol zakladajúcim členom ČSZPB, v rokoch 1989 až 1992 tajomníkom ObLV SZPB v Nitre, potom dve funkčné obdobia predsedom Zväzu, od roku 2002 jeho emeritným

čestným predsedom. Pri príležitosti 50. výročia SNP mu prezident Rudolf Schuster udelil Rad L. Štúra III. triedy a povýšil ho

do hodnosti generálporučiek v zálohe. Zomrel 22. decembra 2016 vo Vojenskej nemocnici v Ružomberku.

Za prejavené hrdinstvo v boji s nepriateľom bol vyznamenaný viacerými medailami: Za zásluhy II. stupňa, Za zásluhy o obranu vlasti, Radom SNP a ďalšími vojenskými aj občianskymi oceneniami. Za prácu v SZPB získal najvyššie vyznamenania M. R. Štefánika I. stupňa, Za obetavú prácu SZPB I. stupňa a Za vernosť.

Generál Ján Husák sa k členom SZPB a vôbec k ľuďom vo svojom blízkom i vzdialenom okolí správal veľmi prívetivo, ale rozhodne bránil česť nášho Zväzu. Mali sme ho radi a nesmierne sme si ho vážili.

Pamätná tabuľa na popradskej železničnej stanici pripomínajúca prvý transport židovských dievčat do Auschwitzu-Birkenau.

Učme sa aj dnes čeliť zlu

Dagmar Mlynarčíková, Bratislava

Má význam vracať sa do minulosti? Nežijeme už v úplne iných časoch a nečelíme celkom iným výzvam? Iným hrozbám a vojnám? Tieto otázky mi vždy vŕia v hlave, keď pravidelne nastupujem alebo vystupujem z vlaku v Poprade.

Vtedy nemôžem pohľadom nezavadiť o pamätnú tabuľu na peróne železničnej stanice, ktorá pripomína prvý transport tisícok židovských dievčat a mladých žien do tábora smrti Auschwitz-Birkenau. Takmer nikdy tam nechýbajú kvety.

Výkričník na mape pamäti

Memento transportu z 25. marca 1942 nie je otáznikom, ale výkričníkom na mape pamäti, ktorý varuje, burcuje, nalieha. Spomínajme...! Dievčatá netušili, že sa domov vrátia iba hŕstka z nich.

Viacerí by aj dnes najradšej zabudli. Ani

osadzovanie pamätnej tabule sa v meste pod Vysokými Tatrami nestretlo so všeobecným prijatím. Prečo práve na stanici? Nemohlo by to byť pri pamätníku oslobodenia? Stratené v priestore...

O umiestnenie tabule sa zvedol boj, až napokon vďaka vtedajšiemu riaditeľovi Múzea židovskej kultúry SNM Pavlovi Mešťanovi našla spomienka v roku 2002 to správne miesto. Ale pochybovači sa ozývajú i v súčasnosti. Obhajujú predstaviteľov vojnového Slovenského štátu, že vraj nemohli vedieť o fungovaní táborov smrti.

Nuž, obhajovanie neobhájiteľného je akoby našim národným športom. Nevieame sa pozrieť dejinám priamo do očí a priznať si vlastné chyby. Vyhovárať sa na mocných, to zvládame perfektne.

Krájanie čerešní

Keď pamätná tabuľa na popradskej stanici uzrela svetlo sveta, ešte žili očité sved-

kyne. Napríklad Edita Grosmanová, ktorá Poprad navštívila pri tejto príležitosti viackrát. Adaptovať sa na život po návrate z Auschwitzu bolo ťažké. Pripomenula príhodu, ktorá by bola úsmevná, keby v sebe neniesla toľko tragédie.

Raz jej po návrate z koncentračného tábora rodičia kúpili čerešne, plná miska na stole lákala. Edítka začala drobné ovocie krájať na ešte menšie kúsky. Podvedome. Užasnutým príbuzným potom vysvetlila, že sa len chcela podeliť s ostatnými dievčatami. Tak to robili v tábore.

Nenechajme vyhasnúť bolesť, nedovoľme jej upadnúť do zabudnutia. Zlo nevymrelo. Zlo je v nás, v každom človeku sa skrýva Boh aj diabol, povedal už nebohý profesor Mešťan na jednej z pietnych spomienok na popradskej stanici. Na mieste, kde odchádzajú vlaky, no minulosť odtiaľ neodišla. Je tu s nami. V každej vojne, v ktorej vyhasínajú ľudské životy. Spomínajme a učme sa čeliť zlu. V nás i okolo nás. Teraz je to vari aktuálnejšie než kedykoľvek predtým.

Uctili si záchranu bulharských Židov

V Primaciálnom paláci v Bratislave sa 9. marca uskutočnil slávnostný koncert, pri príležitosti 80. výročia záchranu bulharských Židov. Na podujatí sa zúčastnil predseda SZPB Pavol Sečár a podpredseda ÚR SZPB Jozef Ťažký. Klavirista Konstantín Ilievsky okrem svojich diel spolu s huslistom Lukášom Szentkeresztyom bravúrne predviedli skladby Ernesta Blocha a Johna Williamsa.

Bulharský veľvyslanec na Slovensku Vasil Petkov v príhovore zdôraznil význam v dejinách hrdinského činu bulharského ľudu, ktorý zvládol zachrániť pred deportáciami v nacistických táboroch smrti vyše 48-tisíc židovských spoluobčanov. Pôvodne malo byť na základe dekrétov rady ministrov zo začiatku marca 1943 vyvezených 20-tisíc a neskôr všetkých 48-tisíc Židov. Tento krok vyvolal vlnu odporu, šíriacu sa medzi obyvateľstvom.

Podpredseda Národného zhromaždenia Dimitar Pešev, patriarcha Stefan, ako aj 42 poslancov

a množstvo kňazov sa zapojilo do aktívneho odporu. V ňom neraz s nasadením vlastného života bránili odchod vlakov a ukrývali Židov. Bulharský cár Boris III. vydal dekrét o zastavení deportácii. Veľvyslanec Petkov zdôraznil: „V roku 1943 malo Bulharsko a jeho obyvatelia odvahu povedať nie deportácii a áno ľudskej dôstojnosti, slobode, vyšším morálnym hodnotám, láske a múdrosti. To nám dáva silu, dôveru a vytrvalosť, spolu s celým demokratickým svetom, aby sme sa snažili ukončiť vojnu dosiahnutím spravodlivého a trvalého mieru.“

Naňho nadviazal veľvyslanec štátu Izrael Eitan Levon: „Záchranu bulharských Židov pred deportáciami do táborov smrti v roku 1943 bola prejavom jedinečného hrdinstva, odvahy a vysokých ľudských hodnôt bulharského ľudu v temnom a krutom období ľudských dejín.“ Význam podujatia zdôraznila účasť podpredsedu NR SR Gáboru Grenдела, dvadsiatich veľvyslancov a ďalších hostí. (bb)

V Budapešti odovzdávali Radnótiho ceny

Branislav Balogh

Pri príležitosti Medzinárodného dňa boja za odstránenie rasovej diskriminácie sa 21. marca v hlavnom meste Maďarska uskutočnilo slávnostné zhromaždenie, na ktorom odovzdali ceny Miklósa Radnótiho.

Približne 500 hostí sa v budove Mestského zastupiteľstva v Budapešti stalo svedkami najvýznamnejšieho stretnutia Združenia maďarského odporu a antifašistov (MEASZ). Na ňom udelili Radnótiho cenu 16 osobnostiam pôsobiacim v rôznych oblastiach spoločenského života, ktoré svojou prácou, mienkotvorným postojom a osobným príkladom bojujú proti rasizmu, antisemitizmu a akejkoľvek forme vylúčenia.

Medzi laureátmi ceny nesúcej meno po významnom medzivojnovom básnikovi Miklósovi Radnóti bolo celé spektrum osobností. Okrem bývalého guvernéra Maďarskej centrálnej banky György Surányiho, literárneho historika Bélu Pomogátsa, hlavného rabína v Budapešti a brigádneho gene-

rála v.v. Róberta Fröhlicha, či významného novinára zahraničného spravodajstva Józsefa Györgyho Farkasa, cenu prevzala aj predsedníčka Združenia pre začleňovanie Rómov Losó Györgyová. Predseda MEASZ a FIR Vilmos Hanty zdôraznil, že sa snažili vybrať rôznorodé osobnosti, ktoré svojím každodenným životom idú príkladom boja proti diskriminácii a za moderné demokratické a tolerantné Maďarsko.

Práve myšlienky demokracie, rešpektu k menšinám a úsilie o odstránenie radikalizmu verejného priestoru prepájali jednotlivé prejavy. Rečníci ráznymi slovami odsúdili polarizáciu a radikálny nacionalizmus silnejúci v posledných rokoch v Maďarsku. Kritike sa nevyhla ani vláda premiéra Viktora Orbána podporujúca podobné tendencie a odmietajúca spoluprácu s MEASZ pre ich pevné demokratické antifašistické názory. Výjadrením týchto postojov bolo aj ocenenie skupiny 13 učiteľov prepustených zo zamestnania pre protest za reformu vzdelávacieho systému a zlepšenie zlých platových

podmienok. Ministerstvo vnútra im za prejavy občianskej neposlušnosti zrušilo pracovné zmluvy.

Okrem domácich hostí prišli delegácie partnerských organizácií z Rakúska, Slovinska a Slovenska. Tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer prevzal za svoju dlhoročnú aktivitu v protifašistickom hnutí Diplom veľvyslanca humanizmu. V laudáciu vyzdvihli aj jeho boj proti rasizmu prostredníctvom zlepšenie postavenia a inklúzie Rómov na Slovensku počas jeho pôsobenia na Katedre romistiky na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre.

Okrem neho bol prítomný podpredseda ObLV SZPB Levice Slavomír Hrivnák a držiteľ Radnótiho ceny, insitný maliar a dlhoročný protifašistický aktivista ZO Želiezovce Jozef Kanyuk. Vrcholom popoludnia bolo odovzdanie Ceny za zjednotenú Európu hudobnému skladateľovi a spevákov Jánosovi Bródyemu. Ten vzápätí svojím vystúpením predviedol, prečo ho považujú za jednu z najvýznamnejších osobností maďarskej rockovej scény.

Vyznamenania pre básnika a diplomata

Ladislav Skrak, Jozef Ťažký
Foto: Ladislav Skrak

Ešte vlni na jeseň sa v Priemiaciálnom paláci uskutočnilo matiné Slavní (pamätník slávných). Nemohol sa na ňom zúčastniť primátor Bratislavy Matúš Vallo, ktorý nám vyšiel v ústrety pri organizovaní podujatia, ale ani jeho otec Stanislav Vallo, jeden z ocenených. Preto sa dodatočné odovzdanie vyznamenaní uskutočnilo začiatkom tohto roka.

Hodnotný úvod stretnutia tvorilo recitovanie úryvkov z Váľkovej poémy Slovo vo výbere a v interpretácii členky Činohry SND Evy Márie Chalupovej. Keďže memorandum o spolupráci medzi Matiou slovenskou a SZPB predpokladá pravidelné pracovné stretnutia, boli prítomní predstavi-

lia oboch inštitúcií. Na rokovaní v sídle SZPB sa zúčastnil predseda Zväzu Pavol Sečkář, podpredseda ÚR SZPB Jozef Ťažký a tajomník Viliam Longauer. Reprezentáciu Matice viedol jej predseda Marián Gešper, tajomník Peter Schvantner a podpredseda Spolku slovenských spisovateľov Lukáš Perný.

Spomienky veľvyslancu

Striebornou Cenou Matice slovenskej za zásluhy v diplomacii, reprezentovanie Slovenska v zahraničí a za uchovávanie odkazu našich predkov bol ocenený Stanislav Vallo. Ako popredný diplomat sa s prítomnými po-delil o množstvo spomienok. Pô-sobil ako veľvyslanec SR v Ríme a Bruseli, aj ako atašé v Paríži. Stanislav Vallo bol zároveň riaditeľom odboru, resp. sekcie zahraničných kultúrnych stykov na ministerstve zahraničných vecí a na ministerstve kultúry. Pripome-

nul, ako sa mu podarilo zariadiť vyhotovenie a osadenie pamätných tabúl a pomníkov v Ríme na miestach spätých s cyrilo-metodskými tradíciami, ale aj iniciovať vznik Bratislavského námestia ohľadom odkazu na Alexandra Dubčeka vo „večnom meste“.

Vynikajúci básnik a minister

Básnika a niekdajšieho ministra kultúry Miroslava Váľka oce-

Básnik Miroslav Válek

nili odbojáři vyznamenaním Za vernosť in memoriam. Stanislav Vallo, ktorý bol zaťom básnika, pripomenul verše z jeho diela tvoriace základ principiálnej, očistnej ľavicovej morálky v slovenskej poézii a umení. Zúčastnení zdôraznili zásluhy Miroslava Váľka pri rozvíjaní protifašistických tradícií v našom národno-spoločenskom vývine, či v dobových konfliktoch mieru a vojen.

Predstavitelia SZPB a MS pozitívne zhodnotili výsledky vzájomnej spolupráce v období po pandémie. Neobišli ani zložitost podmienok pri financovaní svojej činnosti. Odbojáři v rozhovore upriamili pozornosť na 18. zjazd SZPB, ktorý sa bude konať v máji v Bánovciach nad Bebravou.

Na odovzdávaní ocenení boli prítomní (zľava) P. Schvantner, J. Ťažký, M. Gešper, E. M. Chalupová, L. Perný, P. Sečkář, V. Longauer, ocenený Stanislav Vallo.

pomôcky: ALABA, AJAJA, ANIMAL	živočích s klepetami	domáce meno Olympie	metat, po česky	univerzálny merací prístroj	ver	pribytok včiel	operačná pamät počítača	autor výroku: VICTOR HUGO	zotrvala v spánku	dala do ruky	stávala sa opuchnutou	2. časť tajničky	vedecký názov krídla
druh syra								spinka					
3. časť tajničky								popol, po česky dlhohrajúca platňa					
patriaci katovi						nevesta nikde							
	nakoniec	záverečné slovo modlitieb vyvolaj					nesmelý naľufkal						zvíera, po anglicky
patriaci bratovej dcére								rakúsky futbalista oporná					
značka abvoľtu			cudzokrajný vták ženské meno					mužské meno súbor nádob na varenie					
smerom z vnútra				listnatý strom živočišny tuk						približne alebo (poet.)			
rozprával ekavským nárečím					poslanie EČV Malaciek						999 rímskymi číslicami značka elek-trónvoltu		
1. časť tajničky						ženské meno							
americký bahniakovitý vták						nakladal							

Správne vylúštenie tajničky z č. 3 znie: **Každý život má svoju veľkosť.** Odmenu posielame Ing. Jánovi Balážovi z Bratislavy.

Vylúštenie tajničky spolu s menom a bydliskom posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovník@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

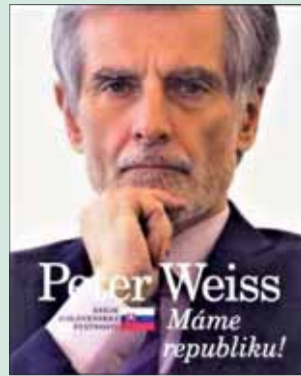
BOJOVNÍK
NOVINY ANTIFAŠISTOV

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktorka Lýdia Kokavcová, redaktori Sofia Préterová, Martin Krno, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh • Internet: www.szpb.sk a www.bojovník.eu, e-mail: redakcia@bojovník.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvojtyždne, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slposta.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Šklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVII (LXVIII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pošty pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštu Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.

Procesy ovplyvňujúce vývoj štátnosti

Jozef Lysý, politológ

Peter Weiss v knihe Máme republiku! s podtitulom Eseje o slovenskej štátnosti ponúka už publikované texty, ktoré pramenia nielen z teoretických poznatkov, ale predovšetkým z jeho politických aktivít a osobných skúseností najmä po novembri 1989.

Publikáciu rozčlenil do troch obsahovo nadväzujúcich častí. V prvej nazvanej *Politické peripetie vzniku a vývoja Slovenskej republiky* ponúka výstižný popis vyvrcholenia politických zápasov mnohých generácií s výsledkom, po ktorom dlhodobo túžili. Nešlo o ľahkú cestu a ich výslednica nebola iba zásluha dvoch protagonistov Vladimíra Mečiara a Václava Klauša.

Predchádzalo jej tragické obdobie na našom kontinente v 20. storočí: dve svetové vojny. Koniec druhej poznamenával aj odvážny počín slovenského národa – SNP. Slováci sa ním zaradili k nemnohým národom, ktoré sa aj cenu krvavých represálií postavili na stranu víťazných mocností pri porážke fašizmu a nacizmu.

„Koncom septembra 1992 sme zviadli zápas so silami, ktoré chceli nadviazať na vojnový slovenský štát,“ zdôrazňuje Peter Weiss, „dokonca rehabilitovať Jozefa Tisa. Vtedy sme v SNR schválili 29. august za štátny sviatok a občania to prijali.“ Za mimoriadne dôležité považuje oslavy 50. výročia SNP v Banskej Bystrici. Zúčastnili sa na nich desaťtisíce ľudí, niekoľko prezidentov a ďalších predstaviteľov štátov, ktorých občania bojovali v Povstaní. Bolo to potvrdenie aj pre zahraničie, že sa mladá Slovenská republika jednoznačne hlási k princípom slobody a demokracie.

Weiss pripomína mimoriadnu úlohu Vianočnej dohody z decembra 1943. Sformovala ilegálnu Slovenskú národnú radu a odštartovala prípravy na ozbrojené povstanie. Bola dielom rôznych i protikladných politických síl v záujme prekonania existenčnej krízy, v ktorej sa ocitol náš národ. Racionálnym východiskom zo situácie pre jej účastníkov sa stalo nové definovanie československej štátnosti na princípe „rovný s rovným“. Politické vedenie SNP sa prihlásilo k obnove ČSR a bolo teda podmienené tým, že sa uzná svojbytosť slovenského národa.

Autor monografie odmieta zavrhovanie SNP ako „povstania proti vlastnému štátu“, čo robila ľudácka propaganda po jeho vypuknutí a potom z exilu. Po novembri 1989 sa novoľudácke politické prúdy snažia ožvovať noví nekritickí obdivovatelia vojrovej republiky, sediaci aj v slovenskom parlamente.

Ide o účelový politický mýtus. Štátoprávny program SNP sa nemohol opierať o ilúzie, dogmy a fundamentalistické zmysľanie. Ľudia, ktorí ho vytvorili, neuvažovali o histórii ako mnohí dnešní kritici, teda v pokoji pracovní a klubov. „Robili dejiny s rizikom väzenia a smrti – a preto zodpovedne.“ Aj tieto slová významného historika Ľubomíra Liptáka pripomenul Weiss.

Druhá kapitola knihy *Štátnosť a jej tradície* prináša ďalšie úvahy a eseje napísané mimoriadne kultivovaným jazykom. Zaoberajú sa charakterom súčasného štátu. V tretej kapitole *Slovenská štátnosť a maďarská otázka* predstavuje aspekt tzv. maďarskej otázky v kontexte slovensko-maďarských vzťahov.

Peter Weiss napísal knihu dôstojnú svojho autora. Nie sú tu iba spomienky, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Publikácia je významným prameňom pre historikov, bádateľov a ďalšie generácie Slovákov a Sloveniek.

Súťaž Bojovníka o knižné ceny

Pre čitateľov Bojovníka sme pripravili súťaž o zaujímavé knihy. Stačí odpovedať na otázku uvedenú nižšie a odpoveď poslať na redakcia@bojovník.eu.

Otázka: **Ktorí dvaja slovenskí ekonómovia sa významne podieľali na úspechu SNP?**

Odpovede spolu s adresou bydliska nám posielajte najneskôr do 27. apríla 2023. Výhercu alebo výherkyňu vyžrebujeme a odmeníme!

Výherca súťaže Bojovníka 3/2023: **Darina Samáková, Trenčín**

Uzávierka externých materiálov do aprílového čísla je 20. apríla 2023. Vybrané príspevky prechádzajú redakčnou úpravou. Za pochopenie ďakujeme. (red)